

Kommune ikke handlet ansvarspådragende i forbindelse med folkeskolens specialundervisning

12-02-2010

sag 289/2007 og 295/2007

Dom afsagt den 12. februar 2010.

Sag 289/2007

Viborg Kommune (tidligere Fjends Kommune)
mod
A's forældre

Sag 295/2007

A
mod
Viborg Kommune (tidligere Fjends Kommune)

Kommune ikke handlet ansvarspådragende i forbindelse med folkeskolens specialundervisning

A begyndte i børnehaveklasse på en folkeskole C i 1992. I slutningen af 2. klasse blev A indstillet til pædagogisk-psykologisk rådgivning (PPR), og det blev i begyndelsen af 3. klasse konstateret, at A havde meget store læseproblemer og havde brug for specialundervisning. Herefter modtog A løbende specialundervisning på skole C til og med 7. klasse og på skole D i 8. klasse. A tilbragte 9. og 10. klasse på en efterskole for normalt begavede unge med læse- og stavevanskeligheder.

Der blev hvert år holdt statusmøder med PPR om tilbuddene til A, og i begyndelsen af 4. klasse blev hans mor orienteret om muligheden for undervisning på en skole i Viborg i en specialklasse for normalt begavede børn med svære læseproblemer.

Det fremgik af udtalelser indhentet fra sagkyndige, at specialundervisningen i perioder blev varetaget af lærere uden tilstrækkelige faglige forudsætninger for kvalificeret specialundervisning, og at A på skole D alene modtog kompenserende specialundervisning. Det fremgik endvidere, at der ikke i det forelagte materiale var tegn på, at der blev gennemført en egentlig udredning af A's læse- og stavevanskeligheder, hvilket efter de sagkyndiges opfattelse kan have forringet grundlaget for en kvalificeret specialundervisning.

Højesteret fandt imidlertid, at der ikke var grundlag for at fastslå, at den specialundervisning, A modtog fra de to skoler, samlet set med hensyn til omfang og indhold ikke levede op til kravene i folkeskoleloven og bekendtgørelsen om specialundervisning. Højesteret henviste herved også til de grunde, der var anført af en dissenterende dommer i landsretten. Der var derfor ikke grundlag for at pålægge Viborg Kommune erstatningsansvar.

Viborg Kommune blev herefter frifundet for A's forældres påstand om erstatning for udgifterne ved A's ophold på efterskolen og for A's påstand om erstatning på 250.000 kr., subsidiært et mindre beløb, for mén og tabt erhvervsevne samt tab i forbindelse med voksenuddannelse.

Højesteret ændrede herved landsrettens dom vedrørende kravet fra forældrene og stadfæstede landsrettens dom i forhold til kravet fra A.

Læs hele dommen

* Tilbage

HØJESTERETS DOM
afsagt fredag den 12. februar 2010

Sag 289/2007

(1. afdeling)

Viborg Kommune (tidligere Fjends Kommune)

(advokat Svend Paludan-Müller)

mod

A og B

(advokat Per Steffensen, beskikket for begge)

og

Sag 295/2007

C

(advokat Per Steffensen, beskikket)

mod

Viborg Kommune (tidligere Fjends Kommune)

(advokat Svend Paludan-Müller)

Biintervenient for Viborg Kommune i begge sager:

Kommunernes Landsforening

(advokat Svend Paludan-Müller)

I tidligere instans er afsagt dom af Vestre Landsrets 7. afdeling den 1. maj 2007.

I pådømmelsen har deltaget syv dommere: Peter Blok, Asbjørn Jensen, Lene Pagter Kristensen, Niels Grubbe, Marianne Højgaard Pedersen, Vibeke Rønne og Hanne Schmidt.

Påstande

Appellanten i sag 289/2007, Viborg Kommune, har påstået frifindelse.

De indstævnte, A og B, har påstået stadfæstelse.

Appellanten i sag 295/2007, C, har påstået indstævnte, Viborg Kommune, dømt til at betale principalt 250.000 kr., subsidiært et mindre beløb, med procesrente fra sagens anlæg.

Viborg Kommune har påstået stadfæstelse.

Forklaringer

Skoleinspektør Henri Gori, der var skoleinspektør på D Skole, har forklaret bl.a., at han deltog i mødet den 21. november 1996, selv om det ikke fremgår af referatet. Efter mødet meddelte A, at hun ikke ønskede, at Knud Knappe havde noget med sagen at gøre. Det blev meddelt Knud Knappe, der herefter blev taget af sagen, som blev overtaget af psykologer fra pædagogisk-psykologisk rådgivning (PPR). Der blev senere holdt møde mellem psykolog Helle Skipper fra PPR, A og ham selv, hvor det blev konkluderet, at C er velbegavet, og at der kunne opnås et bedre resultat ved brug af auditiv indlæring. Han erindrer ikke, at ordblindhed blev nævnt.

Det kan have været på mødet den 21. november 1996, at de var inde på et specialtilbud. Specialtilbudet må have været Søndre Skole i Viborg, da det var det eneste sted med en specialskole. A ønskede ikke dette, da C ville miste de sociale relationer til kammeraterne.

I slutningen af 5. klasse blev muligheden for, at C kunne komme på Praktiskolen på Mors, drøftet. Skolen har en klasse for normalt begavede elever med læse- og indlæringsvanskeligheder. Dette blev drøftet med A, og i den forbindelse blev det bl.a. drøftet, at der var en transporttid på en time hver vej. A ønskede ikke, at de gik videre med denne løsning, igen med den begrundelse, at C ville miste sine sociale relationer.

Kirsten Mandø har forklaret bl.a., at hun indtil 1996 var ansat ved PPR i Skive som psykolog. I marts 1995 modtog hun visitering til specialundervisning vedrørende C. Hun var ansvarlig sagsbehandler. I april 1995 blev der lavet en WISC-undersøgelse af C. Undersøgelsen viste, at C er en velbegavet dreng, men viste samtidig, at der var et væsentligt behov for, at han blev

tilknyttet en læsekonsulent. Såfremt der skulle tilknyttes læsekonsulent, skulle det accepteres af forældrene.

Elin Larsen, der er cand.psyk., og som arbejdede ved PPR i Skive fra 1995 til 1998, har forklaret bl.a., at hun i september 1996 lavede en DEP-prøve på C og i oktober 1996 orienterede hans mor om resultaterne. Hun kan af referatet se, at hun samtidig orienterede moderen om et specialtilbud i Viborg. Hun kendte ikke specialtilbudene i Viborg Amt, men mente, at der var et på Søndre Skole. Om mødet den 21. november 1996 kan hun huske, at hun skulle referere mødet. Hun har hørt om problemerne mellem Knud Knappe og forældrene, og hun kan huske, at Knud Knappe blev taget af sagen.

Kurt Lilleør, der er uddannet lærer i 1987 og i 2000 blev uddannet som psykolog, har forklaret bl.a., at han i 1998 kom til PPR i Skive, hvor han afløste Helle Skipper. Helle Skipper evaluerede C, hvorefter han overtog C' sag. Det fremgår af et notatark, som han har fundet blandt sine egne papirer vedrørende et møde i oktober 1999, da C gik i 7. klasse, at der er sat kryds i rubrikken "dato for rapport", hvilket må betyde, at der var udarbejdet en rapport. Under rubrik "foranstaltning" har han noteret skoleplaceringen Marienlyst eller efterskole. Marienlyst er en dagskole for elever med stave- og læsevanskeligheder.

Ib Povlsen har forklaret bl.a., at han er uddannet skolelærer fra 1997. Han blev ansat i et vikariat i oktober 1998 på D Skole og var ansat til sommeren 1999. Han overtog en anden lærers skema og havde C i specialundervisning fem timer om ugen. C' problem var hovedsageligt læsning. På et tidspunkt var der et samarbejde med en optometrist, og de brugte tid på de opgaver, som optometristen havde foreslået. Der var ingen fokus på ordblindhed, så vidt han husker. Han havde ingen forudsætninger for at undervise en ordblind, og han husker ikke, at han havde kontakt med den PPR-ansvarlige eller deltog i møder med PPR.

Jette Klausen har forklaret bl.a., at hun har haft C i specialundervisning i 7. klasse. Hun har gennemført et to-årigt specialpædagogisk kursus i 1977-79. Hun havde ikke erfaring med at undervise børn med læsevanskeligheder. Specialundervisningen af C omfattede fem timer om ugen i dansk og derudover en til to timer i matematik. Specialundervisningen i dansk foregik med C alene og omfattede læsehjælp og læsetræning. Hun havde jævnlig kontakt med Knud

Knappe og spurgte ham til råds. Der var ikke nedskrevet mål for specialundervisningen af C i 7. klasse. Målet var at få gjort ham bedre, hvilket ikke lykkedes.

Knud Knappe har supplerende forklaret bl.a., at han som læsekonsulent i PPR havde 35 skoler tilknyttet sit område og var involveret i omkring 400 elever. Han havde ca. 50 elever i visitation om året. Han har formentlig i forbindelse med C spurgt forældrene, om der var ordblindhed i familien. Han brugte ordet ordblindhed, men skrev det ikke ned. På mødet den 21. november 1996 blev der talt om muligheden for undervisning på Søndre Skole i Viborg, idet han foreslog, at C kunne gå i centerklassen på denne skole. Efter mødet skulle han videre med den faglige vurdering af, hvad der skulle ske med C. Det skulle munde ud i en rapport. Han blev kontaktet af skoleinspektør Gori, der oplyste, at C' forældre ikke ønskede, at han havde mere med C at gøre. Han fortalte dette videre til chefen for PPR, der herefter overdrog sagen til en psykolog. Han var den eneste læsekonsulent i PPR, indtil Bodil Skipper Buntzen blev ansat i 1997. Hun blev ikke involveret i C' sag, da denne var overgivet til en erfaren psykolog. Det var hans vurdering, at C fortsat havde behov for en læsekonsulent.

A har supplerende forklaret bl.a., at hun sammen med Tove Geerthsen, Jonna Dalby og Knud Knappe deltog i mødet i november 1996, mens Henri Gori ikke deltog. Ved den lejlighed blev der fremsat tilbud om, at C kunne komme på Blåkærgård, der er et sted for udviklingshæmmede. Efter dette møde ønskede hun ikke at samarbejde med Knud Knappe, hvilket hun oplyste Jonna Dalby om. Hun fik ikke tilbudt en anden læsekonsulent og fik ikke oplysninger, da Bodil Skipper Buntzen blev ansat som læsekonsulent i PPR. Hun har ikke tidligere hørt om et tilbud om undervisning på Praktiskolen på Mors.

Hun har hjulpet C, mens han gik på Asmild Kloster Landbrugsskole. Hun skrev for ham, når han skulle aflevere prøver og projekter. Hun hjalp derudover C med at læse.

Supplerende sagsfremstilling

Der er for Højesteret tilvejebragt yderligere oplysninger.

Det fremgår heraf bl.a., at der årligt mellem skolerne og pædagogisk-psykologisk rådgivning (PPR) i Skive blev afholdt statusmøder vedrørende specialundervisningen, hvor bl.a. C blev drøftet.

Professor dr. phil. Carsten Elbro og læsekonsulent Kirsten Jacobsen har som sagkyndige i en erklæring af 11. juni 2008 besvaret en række yderligere spørgsmål:

"Spørgsmål 19. Har det i perioden 1992-2000 været et krav, at et barn med læseproblemer skulle vurderes af en læsekonsulent?"

Nej. Den pædagogisk-psykologiske vurdering foretages af kommunens pædagogisk-psykologiske rådgivningskontor (PPR), ikke af en bestemt fagperson. De enkelte indstillinger vurderes og gennemdrøftes sædvanligvis på PPR's interne visitationsmøder, hvor det også afgøres, hvem der er sagsfører.

Spørgsmål 20. Har det i perioden 1992-2000 været et krav, at der skulle udarbejdes en rapport med problembeskrivelse for elever med stave/læseproblemer?"

Nej. Af den dagældende bekendtgørelse (nr. 537 af 16. juli 1990) fremgår det af § 3, stk. 6. "Hvis pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor skønner, at der er behov herfor, udarbejdes en rapport vedrørende den pædagogisk-psykologiske vurdering. Der skal dog altid udarbejdes en rapport, hvis forældrene ønsker det."

Begrundelsen for ikke automatisk at udarbejde en skriftlig rapport var dels "en imødekommelse af forældres bekymring for unødigt skriftligt materiale om deres barn, og dels en erkendelse af, at i lyset af børns udvikling bliver formelle rapporter hurtigt uaktuelle i samarbejdet omkring det enkelte barns undervisning." (Vejledning om PPR, UVM 2001)

Hvis den pædagogisk-psykologiske vurdering fører frem til, at eleven har behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand fremsætter PPR et forslag til den nærmere ordning af denne bistand. Forslaget skal indeholde en stillingtagen til form, omfang og arten af specialundervisningen (§ 3, stk. 5).

Et sådant forslag baserer sig på den samlede pædagogisk-psykologiske vurdering, og denne vil sædvanligvis fremgå af PPR medarbejderens interne notater.

Spørgsmål 21. Hvilken betydning har det haft for Cs undervisningsforløb, at der ikke er stillet en diagnose om, at han er ordblind?"

Om man kalder C' vanskeligheder for "ordblindhed" eller fx "store specifikke læse- og stavevanskeligheder" er næppe afgørende for den undervisning, der er blevet tilbudt C. Det væsentlige er, at fraværet af en præcis beskrivelse og vurdering af C' vanskeligheder i læsning og stavning, i afgørende grad har begrænset de relevante læreres muligheder for at sætte faglige mål og for at tilrettelægge undervisningen efter C' specifikke vanskeligheder (ordblindhed).

Spørgsmål 22. De sagkyndige bedes på baggrund af bilagsmaterialet om statusmøder og vidneforklaringer fra de involverede lærere og psykologer vurdere det grundlag, der har været for undervisningen af C på D Skole.

De meget kortfattede notater fra statusmøderne giver ikke noget sikkert holdepunkt for en vurdering. Den mest omfattende beskrivelse findes i referatet fra specialundervisningsmødet den 28. okt. 1997: "C er en sød og normalt begavet dreng, der er meget vidende, men han har meget store vanskeligheder med at lære at læse. Helle Skipper går ind i sagen" ... Der er ikke oplysninger om faktisk læsestandpunkt, om specifikke forudsætninger for læsning eller henvisninger til færdiggjorte rapporter eller interne PPR-notater. De to linjer er langt fra et tilstrækkeligt grundlag for at kunne sætte mål for og tilrettelægge en kvalificeret undervisning af C. I de senere referater står der intet om C' faglige udvikling. Hvad der har været talt om på de afholdte møder, kan vi ikke vide og derfor ikke vurdere.

Der er ikke tegn på, at der er gennemført nogen egentlig udredning af C' læse- og stavvanskeligheder. Intelligenstestning og spørgsmål om fx arvelig baggrund eller evt. komplikationer under graviditet og fødsel kan kun ses som indledende sonderinger, der muligvis kan bidrage til at lægge et særligt fokus for den egentlige undersøgelse, som altså ikke ses gennemført. For eksempel kan en mistanke om iltmangel under fødslen give anledning til en hypotese om en fysiologisk årsag til C' vanskeligheder; men den fortæller ikke noget om C' specifikke læsevanskeligheder, hans forudsætningerne for deres udvikling eller om mulige indlæringsveje.

En læsefaglig udredning ville måske have fundet sted, hvis ikke læsekonsulent Knud Knappe efter moderens ønske var udgået af sagen. Det fremgår således af vidneforklaringen, at det var hensigten at "han (Knud Knappe) skulle videre med den faglige vurdering... der skulle munde ud i en rapport." Knud Knappe nævner også, at han – selvom han ikke længere er involveret i sagen – giver rådgivning til lærerne vedrørende C, når de kontakter ham. En sådan rådgivning kan naturligvis ikke have samme kvalitet, som hvis Knud Knappe kunne have baseret den på en læsefaglig vurdering.

Lærer Ib Povlsen havde C til specialundervisning i 6. klasse (fra oktober 1998) (oplyst i Retten i Viborg 6/12 2008). Ib Povlsen var nyuddannet skolelærer uden særlige forudsætninger for at varetage specialundervisning. Undervisningen var ikke rettet mod ordblindhed, og der foreligger ikke en beskrivelse af undervisningens mål og indhold. Han husker ikke at have fået nogen vejledning fra PPR. Dette er et klart utilstrækkeligt grundlag for at kunne tilrettelægge en kvalificeret specialundervisning.

Jette Klausen oplyser til Retten i Viborg 28/2 2008, at hun havde C i 7. klasse til specialundervisning. Jette Klausen havde 20 år tidligere gennemført et specialpædagogisk kursus, men havde ingen erfaringer med undervisning af elever med læsevanskeligheder. Hun havde kontakt til læsekonsulent Knud Knappe og spurgte ham til råds, men da hun havde Knud Knappe ikke kontakten til C længere, og Knud Knappes vejledning kan derfor ikke have været specifik rettet mod C' vanskeligheder (jf. ovenstående). Det fremgår også, at en del af tiden blev anvendt til at yde hjælp til arbejdet med klassens materialer. Der omtales ingen egentlig undersøgelse af C' læsning eller forudsætninger herfor, ingen detaljeret målsætning eller opfølgning på undervisningen. Dette er ikke et tilstrækkeligt grundlag for en kvalificeret specialundervisning.

Spørgsmål 23. Har afholdelse af statusmøder og bistanden fra PPR svaret til, hvad der var sædvanligt på daværende tidspunkt, idet sædvanlig praksis bedes oplyst?

Det fremgår af bekendtgørelsens § 6, at ”pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor følger udviklingen hos elever, der er henvist til specialundervisning, og tager mindst 1 gang om året stilling til, om specialundervisningen bør fortsætte, ændres eller ophøre”. Af oversigten over statusmøder på D skole ... fremgår det, at der har været afholdt årlige statusmøder, hvor elever med behov for specialundervisning er blevet drøftet med udgangspunkt i en dagsorden udformet af Knud Knappe ... Ud over de årlige statusmøder er afholdt specialcentermøder (hvor Knud Knappe også deltog...). Det fremgår ikke af bilagene,

- at der er foretaget relevant udredning af C' vanskeligheder i læsning og stavning
- at der er sat mål for undervisningen
- at indholdet af denne har været drøftet
- at der er foretaget løbende evaluering

Det vurderes, at omfanget af den bistand, der er ydet fra PPR, svarer til, hvad der med de afsatte ressourcer kan forventes. Knud Knappe oplyser således, at han indtil læsekonsulent Bodil Skipper Buntzen ansættes (1997) betjener 35 skoler. Hvad angår indholdet af bistanden fra PPR kan dette ikke vurderes ud fra bilagsmateriale.

Spørgsmål 24. Afviger undervisningen af C fra, hvad der har været almindelig praksis på daværende tidspunkt i kommuner af tilsvarende størrelse?

Undervisningen afviger næppe i omfang, selv om de fem ugentlige timer i 6. klasse blev til fem gange 15 minutters undervisning, og individuel opgaveløsning i et tilsvarende tidsrum (ifølge lærer Ib Povlsen i Retten i Viborg 6/12 2008). Det er (stadig) ikke muligt at vurdere indholdet, da det ikke er klart dokumenteret. Undervisningens grundlag må imidlertid karakteriseres som meget spinkelt.

...

Spørgsmål 27. Vurderer de sagkyndige, at der for C havde været behov for en rapport med en pædagogisk-psykologisk vurdering?

Ja. En udredning af C' læse- og stavevanskeligheder kunne have givet afgørende oplysninger om C' specifikke læsevanskeligheder, hans forudsætninger for deres udvikling eller om mulige indlæringsveje. En sådan rapport ville sandsynligvis have forekommet, hvis Knud Knappe ikke var blevet taget af sagen. (jf. besvarelse af spm. 22).

Spørgsmål 28. De sagkyndige bedes i relation til besvarelsen af spørgsmål 18 om afhjælpning af læsevanskelighederne efter afslutningen af opholdet på læseefterskolen oplyse, om bilagene 36-38, 40, 42 og 46 samt afhøringerne efter Landsrettens dom giver anledning til yderligere bemærkninger.

Nej, de forstærker blot billedet af, at C er stærkt ordblind.

Spørgsmål 29. Idet der henvises til udtalelsen fra Asmildkloster Landbrugsskole fra februar 2008, bedes det vurderet, om C fremtidigt kan påregne at skulle have særlig bistand for at kunne tilegne sig manualer, brugsanvisninger mv. relaterede til landbrugs-erhvervet.

De seneste undersøgelsesresultater (fra august 2007...) viser, at Cs niveau ved læsning af enkeltord ikke er bedre end gennemsnittet i begyndelsen af 3. klasse. Så C vil fortsat have brug for særlig bistand til at tilegne sig skriftligt materiale. En sådan bistand gives som gratis specialundervisning for voksne i dansk. C's resultater med Visitationstesten til ordblindeundervisning ... berettiger ham til en sådan undervisning."

Retsgrundlag

Ifølge folkeskolelovens § 3, stk. 2, skal der gives specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til børn, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte. Undervisningsministeren fastsætter regler herom.

I den dagældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden socialpædagogisk bistand (bekendtgørelse nr. 537 af 6. oktober 1990) var fastsat bl.a.:

"§ 1. Denne bekendtgørelse indeholder nærmere bestemmelser om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i børnehaveklasser og folkeskolens 1.-10. klasse. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand gives til elever, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte, som ikke kan ydes inden for rammerne af den almindelige undervisning.

Stk. 2. Formålet med specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er at fremme udviklingen hos elever med særlige behov i overensstemmelse med de retningslinier, der er angivet i folkeskolelovens formålsbestemmelse. Det må sikres, at eleverne ved skolegangens ophør har forudsætninger for fortsat uddannelse, erhvervmæssig beskæftigelse eller anden beskæftigelse.

§ 2. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand omfatter:

1) Undervisning i folkeskolens fag tilrettelagt under særlig hensyntagen til de pågældende elevers indlæringsforudsætninger.

...

4) Særlige undervisningsmaterialer og tekniske hjælpemidler, som er nødvendige i forbindelse med undervisningen af eleven.

...

§ 3. Hvis det antages, at en elev har særlige undervisningsbehov, som ikke kan opfyldes inden for rammerne af den almindelige undervisning, eller hvis elevens skolesituation i øvrigt giver anledning til alvorlig bekymring, indstilles eleven til en pædagogisk-psykologisk vurdering. Indstilling afgives af:

1) Klasselæreren, eventuelt på initiativ af elevens øvrige lærere.

2) Skolesundhedstjenesten (skolelægen), hvis denne har kendskab til psykiske, fysiske eller sensoriske funktionsvanskeligheder hos eleven, som giver grund til at formode, at eleven har behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand.

Stk. 2. Indstillingen fremsendes gennem skolens leder til det pædagogisk-psykologiske rådgivningskontor. Skolelederen kan endvidere selv afgive indstilling om en pædagogisk-psykologisk vurdering på grundlag af oplysninger, der foreligger i forbindelse med indskrivningen af en elev.

Stk. 3. Forældrene eller eleven kan selv anmode om pædagogisk-psykologisk rådgivning.

Stk. 4. Indstilling om en pædagogisk-psykologisk vurdering, jf. stk. 1 og 2, afgives efter samråd med forældrene og eleven. Modsætter forældrene sig, at der foretages en pædagogisk-psykologisk vurdering, kan der kun afgives indstilling herom, hvis skolens leder anser det for absolut påkrævet, at der foretages en vurdering af elevens behov for specialundervisning.

Stk. 5. Pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor vurderer, om eleven har behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand. Er dette tilfældet, fremsætter pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor et forslag til den nærmere ordning af den specialpædagogiske bistand. Forslaget fremsendes til skolens leder. Hvis pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor ikke finder, at eleven har behov for specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand, orienteres skolelederen herom. Pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor kan, eventuelt efter aftale med skolelederen, samtidig drøfte elevens situation med de lærere eller andre, der har afgivet indstilling, og i den forbindelse stille forslag om, hvilke foranstaltninger der må anses for hensigtsmæssige.

Stk. 6. Hvis pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor skønner, at der er behov herfor, udarbejdes en rapport vedrørende den pædagogisk-psykologiske vurdering. Der skal dog altid udarbejdes en rapport, hvis forældrene ønsker det. Forældrene skal orienteres om rapportens indhold.

Stk. 7. Den pædagogisk-psykologiske vurdering skal efter samråd med forældrene suppleres med udtalelser fra andre sagkyndige i fornødent omfang.

Stk. 8. Forslag efter stk. 5 afgives efter samråd med forældrene og eleven. Kan der ikke opnås enighed med forældrene, skal det pædagogisk-psykologiske rådgivningskontor redegøre herfor over for skolens leder samt udtale sig om, hvorvidt den foreslåede specialundervisning eller anden specialpædagogiske bistand vurderes at være absolut påkrævet.

Stk. 9. Beslutning om at iværksætte specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, træffes af skolens leder. Foreligger der ikke tilslutning fra forældrene, kan der kun iværksættes specialundervisning, såfremt skolens leder finder, at specialundervisning er absolut påkrævet af hensyn til elevens udvikling. Der skal desuden lægges betydelig vægt på forældrenes ønsker med hensyn til den nærmere tilrettelæggelse af specialundervisningen.

Stk. 10. Forældrene skal snarest underrettes om alle indstillinger og beslutninger om iværksættelse af specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.

...

§ 6. Pædagogisk-psykologisk rådgivningskontor følger udviklingen hos elever, der er henvist til specialundervisning, og tager mindst 1 gang om året stilling til, om specialundervisningen bør fortsætte, ændres eller ophøre...

...

§ 14.

...

Stk. 3. Pædagogisk-psykologiske rapporter m.v. tilintetgøres ved vedkommende pædagogisk-psykologisk rådgivningskontors foranstaltning, når de ikke længere har praktisk betydning, og senest når eleven efter undervisningspligtens ophør udskrives af folkeskolen. Hvis eleven eller forældrene ønsker det, opbevares rapporten dog, indtil der er forløbet 10 år efter, at eleven er udskrevet af folkeskolen.

...

§ 16. Specialundervisningen varetages af lærere, der gennem særlig uddannelse, praktisk erfaring eller på anden måde har tilegnet sig de fornødne forudsætninger..."

Højesterets begrundelse og resultat

I slutningen af 2. klasse blev C indstillet til pædagogisk-psykologisk rådgivning (PPR), og det blev i begyndelsen af 3. klasse med bistand fra PPR konstateret, at C havde meget store læseproblemer og havde brug for specialundervisning. Herefter modtog C løbende specialundervisning på D Skole til og med 7. klasse og på E Skole i 8. klasse. Der blev hvert år holdt statusmøder med PPR om tilbudene til C, og i begyndelsen af 4. klasse blev hans mor, A, orienteret om muligheden for undervisning på en skole i Viborg i en specialklasse for normalt begavede børn med svære læseproblemer.

Det fremgår af de sagkyndiges udtalelser, at specialundervisningen i perioder blev varetaget af lærere uden tilstrækkelige faglige forudsætninger for kvalificeret specialundervisning, og at C på E Skole alene modtog kompenserende specialundervisning. Det fremgår endvidere, at der ikke i det forelagte materiale er tegn på, at der blev gennemført en egentlig udredning af C' læse- og stavevanskeligheder, hvilket efter de sagkyndiges opfattelse kan have forringet grundlaget for en kvalificeret specialundervisning.

Af de grunde, der er anført af landsrettens mindretal, finder Højesteret imidlertid, at der ikke er grundlag for at fastslå, at den specialundervisning, C modtog fra D og E Skole, samlet set med hensyn til omfang og indhold ikke levede op til kravene i folkeskoleloven og bekendtgørelsen om specialundervisning. Der er derfor ikke grundlag for at pålægge kommunen erstatningsansvar.

Viborg Kommunes påstande om frifindelse, henholdsvis stadfæstelse tages herefter til følge.

Højesteret finder, at Viborg Kommune i begge sager bør tilkendes sagsomkostninger for begge retter. Da begge sager er omfattet af den samme retshjælpsforsikring, og da der er fri proces i begge sager, fastsættes der et samlet sagsomkostningsbeløb. Beløbet fastsættes til 226.777 kr., som dækker advokatudgift med 200.000 kr., retsafgift med 2.790 kr. og udlæg med 23.987 kr.

Thi kendes for ret:

Viborg Kommune frifindes for den påstand, der er nedlagt af A og B.

I forholdet mellem Viborg Kommune og C stadfæstes landsrettens dom.

I sagsomkostninger for begge retter skal A, B og C (deres retshjælpsforsikring), subsidiaært statskassen, betale 226.777 kr. til Viborg Kommune.

Det idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse og forrentes efter rentelovens § 8 a.

Folketinget
Biblioteket
Att. Fuldmægtig Christina Elisabeth Ringvard
Christiansborg
1240 København K.

J. nr.

UDSKRIFT

af

DOMBOGEN FOR VESTRE LANDSRET

Grundafg. 500505 01 0000.0027
70000-01967/2005

18.02.2010 R
175,00 h

D O M

afsagt den 1. maj 2007 af Vestre Landsrets 7. afdeling
(dommerne Fritse Hove, Hanne Kildal og Henrik Estrup) i 1.
instanssagerne:

V.L. B-1967-05

B

og

C

(advokat Per Steffensen, Viborg)

mod

Viborg Kommune (tidligere Fjends Kommune)

(advokat Svend Paludan-Müller, København)

og

V.L. B-2536-05

A

(advokat Per Steffensen, Viborg)

mod

Viborg Kommune (tidligere Fjends Kommune)

(advokat Svend Paludan-Müller, København)

Som biintervenient for Viborg Kommune

i begge sager:

Kommunernes Landsforening

(advokat Svend Paludan-Müller, København).

Indledning:

I sommeren 2000 afsluttede sagsøgeren i sagen B 2536-05, A, 7. klasse på Vroue Skole.

Vroue Skole var beliggende i Fjends Kommune, der ved kommunesammenlægningen pr. 1. januar 2007 er blevet en del af sagsøgte, Viborg Kommune.

A er søn af sagsøgerne i sagen B 1967-05, B og C.

Vroue Skole havde ingen overbygning i form af 8.-10. klasse, og A skiftede derfor efter afslutningen af 7. klasse til Vridsted Skole, hvor han afsluttede 8. klasse. Vridsted Skole var ligeledes beliggende i Fjends Kommune.

Efter afslutningen af 8. klasse kom A i sommeren 2001 på Farsø Efterskole, hvor han gik i de følgende 2 år. Farsø Efterskole er en efterskole for normalt begavede unge med læse- og stavevanskeligheder.

Sagen B 1967-05 er anlagt ved Retten i Viborg den 30. maj 2005 og den 31. august 2005 i medfør af de dagældende bestemmelser i retsplejelovens § 226, stk. 1, nr. 1, 2 og 4, henvist til Vestre Landsret. Sagen drejer sig om, hvorvidt Fjends Kommune har handlet ansvarspådragende i forbindelse med As skolegang, og om Viborg Kommune derfor er erstatningsansvarlig for de udgifter, som B og C har haft i forbindelse med deres søns ophold på Farsø Efterskole.

Sagen B 2536-05 er anlagt ved Retten i Viborg den 14. november 2005 og den 15. november 2005 i medfør af den dagældende bestemmelse i retsplejelovens § 226, stk. 1, nr. 6, henvist til Vestre Landsret. Denne sag drejer sig om, hvorvidt Viborg Kommune er forpligtet til at betale A godtgørelse for mén og

erstatning for tab af erhvervsevne, subsidiært erstatning for indtægtstab i forbindelse med specialundervisning for ordblinde, såfremt det bliver fastslået, at Fjends Kommune har handlet ansvarspådragende i forbindelse med hans skolegang.

Sagerne er i medfør af retsplejelovens § 254 forhandlet i forbindelse med hinanden.

Påstande:

B og C, der har fri proces med retshjælpsdækning, har nedlagt påstand om, at Viborg Kommune dømmes til at betale 58.824,49 kr. med procesrenter fra den 30. maj 2005.

Viborg Kommune har påstået frifindelse:

B og Cs krav fremkommer således:

Udgift til ophold på Farsø Efterskole i perioden 2001-2002	18.862,00 kr.
Fradrag for kost	7.292,00 kr.
Udgift til ophold på Farsø Efterskole i perioden 2002-2003	20.748,00 kr.
Fradrag for kost	7.387,00 kr.
It-rygsæk	19.915,89 kr.
Kørsel	<u>13.977,60 kr.</u>

I alt

58.824,49 kr.

A, der ligeledes har fri proces med retshjælpsdækning, har nedlagt påstand om, at Viborg Kommune dømmes til at betale 250.000 kr., subsidiært 141,283,48 kr., med procesrenter fra den 14. november 2005.

Viborg Kommune har påstået frifindelse.

Beløbet i As principale påstand er en skønsmæssigt anslået godtgørelse for mén og erstatning for tab af erhvervsevne.

Beløbet i den subsidiære påstand er erstatning for indtægts-
tab i forbindelse med en reduktion af arbejdstiden under et
påtænkt to-årigt specialundervisningsforløb for ordblinde.
Beløbet er opgjort ud fra en timeløn på 118,13 kr. og en
ugentlig reduktion af arbejdstiden på 11,5 timer.

Sagsfremstilling:

A, der er født den 19. november 1986, begyndte i august 1992 i børnehaveklassen på Vroue Skole. Den 20. marts 1995, da A gik i 2. klasse, blev han af sin klasselærer, Jonna Dalby, indstillet til skolepsykologisk rådgivning. Som begrundelse for indstillingen var der i indstillingsblanketten sket afkrydsning i rubrikken "Specifikke faglige vanskeligheder (læsning, regning, fremmedsprog)". Som svar på spørgsmålet i blanketten om, hvornår elevens vanskeligheder første gang blev drøftet med forældrene, er anført "i børnehaveklassen". Som svar på, hvad man i skolen har forsøgt at gøre for at afhjælpe barnets vanskeligheder, er anført "støttetimer i dansk og matematik". Under spørgsmålet om, hvornår og med hvilket resultat elevens vanskeligheder har været drøftet med elevens øvrige lærere, er anført, at "A har løbende været drøftet. Vi mener, han har brug for hjælp for at komme

videre." Under punktet "Nærmere beskrivelse af indstillingsårsag og barnets situation" er om "Barnets faglige standpunkt" anført, at han i dansk og matematik var bagud i forhold til de andre i klassen. Han havde svært ved at huske bogstaverne. I natur og teknik var han dygtig og meget med. Om "Barnets arbejdsvaner" er anført, at han havde svært ved at komme i gang og svært ved at koncentrere sig.

Indstillingen af A til skolepsykologisk rådgivning blev sendt til Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR), Områdekantoret i Skive, hvorunder Fjends Kommune hørte. Af PPR's journalark fremgår, at der den 25. marts 1995 skete visitation, og at den ansvarlige sagsbehandler var KM, der ifølge det oplyste er initialerne for en daværende medarbejder ved navn Kirsten Mandø.

Af et brev af 18. december 1995 fra læsekonsulent Knud Knappe fra PPR til Vroue Skole, fremgår, at Knud Knappe den 14. december 1995 havde foretaget en faglig vurdering i dansk af A. Af brevet fremgår endvidere, at A' tekstforståelse var normal, og at Knud Knappe skønnede, at A' impressive sprogopfattelse og hans ekspressive sprog var alderssvarende. A kunne ifølge brevet ikke selvstændigt læse selv den nemmeste tekst. Han kunne endnu ikke alle bogstaver, og han havde meget svært ved at forbinde bogstav og lyd. Han havde rækkefølgeproblemer og spejlvendte såvel bogstaver som ord. I brevet blev som konklusion anført, at A havde brug for specialundervisning. Knud Knappe havde visse ideer til, hvad der skulle arbejdes med, men da han var usikker med hensyn til nogle af sine iagttagelser og ønskede flere forhold nærmere belyst, bad han skolen indkalde til et møde med forældrene, før der blev truffet afgørelse om det mere detaljerede indhold af undervisningen. I brevet bad Knud Knappe klasselæreren om at arrangere mødet med forældrene.

I november 1996, hvor A var begyndt i 4. klasse, blev der ifølge journalarket fra PPR afholdt et møde på skolen med deltagelse af A' mor, klasselærer Jonna Dalby, speciallærer Tove Geerthsen, læsekonsulent Knud Knappe og "EL", som ifølge det oplyste er initialerne for en daværende psykolog ved PPR ved navn Elin Larsen. Ifølge journaltilførslen, der er underskrevet med initialerne EL, gennemgik Elin Larsen nogle delprøveresultater fra Dansk Evneprøve (DEP), som ikke viste noget nyt, men bekræftede de vanskeligheder, A havde i dansk. Ifølge journaltilførslen blev A' mor orienteret om, at der i Viborg var et tilbud til normalt begavede børn med svære læseproblemer. A' mor mente ifølge journaltilførslen ikke, at dette tilbud var relevant på daværende tidspunkt, men ville overveje det senere. Hun havde dog lyst til at se stedet.

På et tidspunkt i 1997 blev psykolog Helle Skipper ansat ved PPR i Skive, hvor hun afløste Elin Larsen. Ifølge PPR's journalark havde Helle Skipper den 12. november 1997 en samtale med A' klasselærer, Jonna Dalby, der fortalte, at A blev mere og mere fraværende på klassen. Han magtede ikke at læse eller forsøge at følge med, og han virkede meget lidt interesseret. A modtog ifølge journaltilførslen specialundervisning, hvor han læsetrænede. I lange perioder havde han ikke lavet sine lektier derhjemme, mens det i andre perioder gik godt. A kom imidlertid ikke videre. Der skete ingen egentlig læseudvikling. A' forældre havde ifølge Jonna Dalbys oplysninger til Helle Skipper prøvet mange ting "metoder - natur - alternativer omkring A". Der havde lige siden slutningen af 1. klasse været fokus på A' problemer med læsning "måske for meget". A' mor havde ifølge journaltilførslen især været vred på de tidligere "fagfolk", der havde været inde i billedet.

Den 20. november 1997 førte Helle Skipper til journalen, at hun den følgende dag startede på en undersøgelse, og at hun

havde orienteret forældrene herom. Det fremgår ikke, hvilken form for undersøgelse der var tale om. Oplysning herom fremgår heller ikke senere i journalen, ligesom det ikke fremgår, om undersøgelsen blev afsluttet og i givet fald med hvilket resultat.

Den 21. november 1997 skrev Helle Skipper i journalen, at A var en sød og imødekommende dreng, der gerne ville samarbejde. Han var imidlertid ikke udholdende ved opgaveløsninger. Der skulle helst skiftes opgavetype ofte, da det så gik bedst med koncentrationen. A ville gerne fortælle og samtale, og han var tilsyneladende ikke flov eller genert over, at han havde mangler med hensyn til læsning.

Den 5. december 1997 er det tilført journalen, at undersøgelsen blev fortsat. Det var tydeligt, at A fungerede bedst, når Helle Skipper strukturerede for ham, og han havde en del planlægningsvanskeligheder.

Den 16. januar 1998 er det i journalen uden nærmere detaljer anført, at undersøgelsen blev fortsat.

Den 30. januar 1998 er det ligeledes anført, at undersøgelsen blev fortsat. A var ifølge journaltilførslen igen blevet aktiv med hensyn til læsning derhjemme, og han lavede lektier til støttetimerne.

Ifølge journaltilførslen for den 9. februar 1999 skulle Helle Skipper evaluere A med skole og hjem, hvorefter Kurt Lilleør skulle overtage sagen.

Det fremgår af et brev, som Helle Skipper den 24. marts 1999 sendte til Vroue Skole, at der på et ikke nærmere angivet tidspunkt forud herfor havde fundet et statusmøde sted om A. Brevet havde karakter af et referat fra mødet, og det

fremgår, at mødedeltagerne havde været klasselæreren, matematiklæreren, B og Helle Skipper.

Ifølge referatet fremgik det af statusmødet bl.a., at A stadigvæk var glad for at deltage i støtteundervisningen uden for klassen i dansk og matematik. Det blev oplyst, at A i dansk primært arbejdede med læsning, hvorimod han arbejdede med klassens matematikbog, men fik hjælp og ro til at få lavet ugens opgaver. Samtidig blev støttetimerne også anvendt til at få læst den lektie højt, der kunne være i forbindelse med historie og natur- og teknik. Han var som altid glad for at komme i skole og trivedes godt sammen med kammeraterne. Det gik godt i fagene billedkunst, musik, natur- og teknik, historie, engelsk og valgfag, hvorimod han havde det svært med dansk og matematik. Han havde her meget behov for voksenstøtte til at komme i gang og vedligeholde arbejdet. A var i gang med et forløb hos en optometrist med henblik på at blive bedre til at læse. Han arbejdede her med en del motorisk træning, som han selv var i stand til at klare, og både han og forældrene havde et ønske om, at han kunne bruge 10 minutter af støttetimerne herpå. Det blev på statusmødet aftalt, at B tog kontakt til støttelæreren for at vise, hvad motorikprogrammet gik ud på. Ifølge referatet stod det i løbet af statusmødet klart, at A stadigvæk havde vanskeligheder med at holde styr på sine ting. Hans måde at løse problemer på var at sige, at "det havde han glemt", selv om han faktisk havde tingene i tasken. Han havde heller ikke fået styr på at bruge sin lektiebog endnu. Det blev aftalt, at man på klassen ikke accepterede, at A sagde, at han havde glemt tingene. Han skulle lede i sin taske efter det, han manglede. Samtidig ville det indtil sommerferien være et voksenansvar at få skrevet i hans lektiebog og få læst i den derhjemme. Ifølge referatet havde A i det følgende skoleår fortsat behov for støtte i dansk og matematik. Danskstøtten skulle gives i en støttegruppe uden for klassen, mens

matematikstøtten kunne gives i klassen, da han fulgte klassen i matematik og havde behov for den mundtlige del af timen sammen med de andre elever. I støttetimerne uden for klassen ville han ifølge referatet også løbende have behov for, at lektierne blev læst højt for ham, så han var forberedt til historie, natur og teknik og så videre.

I august 1999 begyndte A i 7. klasse. Det fremgår af en tilførsel af 9. november 1999 til PPR's journal, at Kurt Lilleør ville undersøge mulig skoleplacering for A i 8. klasse. Denne journaltilførsel er den eneste i den periode, hvor A gik i 7. klasse.

Vroue Skole tilbød kun undervisning til og med 7. klasse, og i august 2000 begyndte A derfor i 8. klasse på den nærliggende Vridsted Skole.

I løbet af de første måneder på Vridsted Skole blev det klart, at A fra og med 9. klasse skulle på efterskole for normalt begavede elever med læse- og stavevanskeligheder, men der har under sagen ikke været enighed om, hvem der tog initiativet hertil. Den 30. oktober 2000 lavede Helle Skipper fra PPR en udtalelse om A til de efterskoler, der på daværende tidspunkt var på tale. Det fremgår af udtalelsen bl.a., at A var en normalt begavet dreng med store læse- og stavevanskeligheder, der gennem det meste af sin skoletid havde modtaget støttekompenserende undervisning i dansk. Det fremgår endvidere, at A var en socialt velfungerende dreng, der havde et stort ønske om at møde andre unge med et læsehandicap.

Det fremgår af et brev af 22. november 2000 fra Farsø Efterskole til Helle Skipper, at A var blevet optaget som elev fra august 2001 og ét år frem. Af en fortrykt tekst på brevpapiret fremgår bl.a., at Farsø Efterskoles formål er

inden for rammerne af reglerne om frie efterskoler at tilbyde særlig tilrettelagt undervisning til normalt begavede unge med læse- og stavevanskeligheder.

Af en tilførsel af 10. december 2000 til PPR's journal fremgår, at A' ny dansklærer i 8. klasse på Vridsted Skole havde fået en god relation til A. A havde brug for at arbejde forberedende i specialundervisning, og klasselæreren arbejdede på at skaffe kompenserende hjælpemidler i form af computer.

Den 11. december 2000 blev der afholdt et møde om A på Vridsted Skole. Ifølge et referat fra mødet, der findes i PPR's journal, deltog bl.a. A' dansk- og klasselærer John Mikkelsen, skoleinspektør Hans Jørgen Nørgaard og læsekonsulent Bodil Skipper Buntzen fra PPR, der nu var kommet ind i sagen. Ifølge referatet var det svært at rumme A på klassen, især i engelsk og matematik. Han var generelt svær at motivere og forsøgte ikke selv at tage ansvar. Han virkede generelt umoden og manglede arbejdsvaner. Samtidig var han en rar elev, som ikke forstyrrede undervisningen, men henfaldt til at sidde og kigge ud i luften. Han havde tydeligvis nogle ressourcer i matematik, men da han ikke kunne læse teksterne til stykkerne, havde han det svært. I dansk var det lykkedes John Mikkelsen at få en god kontakt med A, ligesom der var et godt samarbejde med hjemmet. John Mikkelsen tog udgangspunkt i A' ressourcer og forsøgte at give ham kompenserende hjælpemidler i form af bånd til teksterne og diktafon til indtaling af "skriftlige" opgaver. John Mikkelsen arbejdede også på at få computerstøtte i form af et taleprogram m.v. A og hans forældre var meget trygge ved samarbejdet med John Mikkelsen. A burde have alle tekster læst op i alle fag, f.eks. ved hjælp af bånd. Specialundervisningen burde først og fremmest dreje sig om at forberede den kommende undervisning. Bodil Skipper Buntzen ville sende materiale om

ordblindhed til alle A' lærere og tilbyde kursus om ordblindhed på skolen til alle interesserede lærere.

Ud over at føre referatet af mødet til PPR's protokol sendte Bodil Skipper Buntzen den 19. december 2000 referatet til Vridsted Skole.

Da A var blevet optaget på Farsø Efterskole, søgte hans forældre Fjends Kommune om tilskud til opholdet, og den 7. marts 2001 meddelte kommunen, at den generelt havde besluttet at yde et ekstra kommunalt tilskud på 5.000 kr. til elever på specialefterskoler.

Den 12. maj 2002 søgte A forældre kommunen om fuld økonomisk dækning i forbindelse med, at A var blevet optaget på Farsø Efterskole for endnu et år. Forældrene henviste bl.a. til, at det ifølge folkeskoleloven er en kommunal opgave at sikre alle børn vederlagsfri undervisning i folkeskolen, og at A alene var kommet på efterskole, fordi skoleinspektøren på den skole, hvor A havde gået i 8. klasse, havde meddelt, at skolen på grund af manglende ressourcer og økonomi ikke magtede opgaven. Forældrene henviste endvidere til, at der på efterskolen var en elev fra Sæby Kommune, der fik hele sit ophold betalt.

Den 2. september 2002 meddelte Fjends Kommune, at den efter indhentning af oplysninger fra bl.a. PPR havde besluttet at afslå ansøgningen. Som begrundelse herfor henviste kommunen til, at folkeskoleloven alene giver ret til vederlagsfri undervisning i folkeskolen, men ikke på efterskoler. Kommunen henviste endvidere til, at ophold på efterskoler, herunder specialefterskoler, altid er forældrenes eget valg, og at yderligere hjælp til betaling af efterskoleophold i givet fald måtte ydes efter lov om social service.

I juni 2003 afsluttede A sit to-årige ophold på Farsø Efterskole. I en udtalelse af 18. juni 2003 oplyste skolen bl.a., at den havde lært A at kende som en stabil, venlig og høflig dreng. Han havde under opholdet udviklet sig meget og var blevet langt mere moden og åben og langt mere selvstændig og ansvarsbevidst, og skolen havde været glad for at have ham som elev.

I en "danskudtalelse" ligeledes af 18. juni 2003 redegjorde efterskolen for, hvordan undervisningen af A i dansk var forløbet, herunder at der var sket inddragelse af it-hjælpe midler. Det fremgår endvidere, at A havde opnået en vis rutine i læsning, men at han ved højtlesning fortsat var usikker. Som frilæsning havde han bl.a. læst pensum til jagtprøven og fået en rimelig forståelse af det læste. Ved højtlesning krævede han støtte til tekster på lix 15, men fik gerne forståelsen med. Han havde selv købt en bærbar PC med diverse hjælpeprogrammer, som han brugte som hjælpemiddel ved sværere tekster.

Ved breve af 5. og 22. august 2003 rettede B og C henvendelse til Tilsynsrådet for Viborg Amt vedrørende spørgsmålet om lovligheden af Fjends Kommunes afslag på refusion af udgifterne til A' ophold på Farsø Efterskole. I henvendelsen til tilsynsrådet klagede B og C endvidere over, at A ikke havde fået den fornødne specialundervisning under sin skolegang på Vroue Skole og Vridsted Skole. Henvendelsen blev behandlet af Statsamtet Nordjylland, der ved en ændring af lov om kommunernes styrelse havde overtaget tilsynet med bl.a. Fjends Kommune.

Som led i behandlingen af sagen anmodede Statsamtet Nordjylland Uddannelsesstyrelsen om at besvare 5 konkrete spørgsmål om henvisning til og betaling for efterskoleophold.

Det fremgår af Uddannelsesstyrelsens svar af 7. juni 2004, at styrelsen til brug for besvarelsen havde modtaget et omfattende bilagsmateriale for at kunne vurdere A' skolegang.

Det var ifølge styrelsen ikke muligt ud fra sagens akter at svare entydigt på spørgsmålet om, hvorvidt kommunen havde opfyldt sin forpligtelse til at tilbyde specialundervisning til A. Styrelsen anfører, at det fremgår, at A har været indstillet til PPR siden 2. klasse, og at der har været etableret en del almindelig specialundervisning i dialog med forældrene, men at det ud fra sagsakterne er vanskeligt at konstatere omfanget og indholdet heraf. Af svaret på det pågældende spørgsmål fremgår endvidere bl.a., at specialundervisningen skal revurderes og justeres mindst en gang årligt, men at det ikke kan ses af sagen, hvorvidt dette er sket. Der foreligger heller ingen evalueringer af A' udbytte af undervisningen i klassen eller i specialundervisningen.

På spørgsmålet om, hvorvidt kommunen har fulgt den fremgangsmåde ved iværksættelse af specialundervisning, som er foreskrevet i folkeskoleloven og bekendtgørelsen om specialundervisning, har Uddannelsesstyrelsen bl.a. anført, at det ud fra sagens akter ikke er muligt at give et entydigt svar, men at det synes tvivlsomt, i hvilket omfang der er fulgt op på A' behov for en særligt tilrettelagt undervisning i læsning, ligesom hans nuværende funktionsniveau indicerer, at kommunen også på et tidligere tidspunkt kunne have overvejet henvisning til vidtgående specialundervisning.

Om spørgsmålet om betaling for ophold på efterskole for ordblinde har styrelsen bl.a. anført, at en kommune i medfør af folkeskoleloven med forældrenes samtykke kan vælge at henvise en elev til specialundervisning på f.eks. en efterskole for ordblinde, og at det i så fald påhviler kommunen at afholde den fulde udgift hertil.

Sammenfattende udtaler Uddannelsesstyrelsen bl.a., at A' læse- og stavevanskeligheder på et tidspunkt i hans skoletid kan have nået et sådant omfang, at en vidtgående foranstaltning i medfør af folkeskoleloven havde været påkrævet med pligt for kommunen til at henvide ham til undervisning ved amtets foranstaltning, men at det ikke er muligt ud fra sagens akter at vurdere, hvorvidt henvisning burde være foretaget. Styrelsen bemærker i den forbindelse, at henvisning til vidtgående specialundervisning ikke kræver yderligere og andre vanskeligheder, f.eks. med hensyn til adfærd. Styrelsen konstaterer endvidere, at der ifølge sagens oplysninger først fokuseres på ordblindhed forholdsvis sent i A' skoleforløb, uden at der findes en nærmere begrundelse herfor i sagen. Styrelsen finder videre, at der mangler tilstrækkelig dokumentation i sagen for resultatet af den støtte, som A har modtaget i anledning af sine massive læse- og stavevanskeligheder i folkeskolen.

Det fremgår af Statsamtet Nordjyllands afgørelse af 7. december 2004, at statsamtet havde overvejet, om der skulle foretages en nærmere undersøgelse af, om de foranstaltninger, som Fjends Kommune havde iværksat over for A, levede op til lovgivningens krav, men at statsamtet var vejet tilbage herfor. Baggrunden herfor var ifølge afgørelsen, at en sådan undersøgelse ville være relativt omfattende. Udsigten til, at undersøgelsen ville føre til, at statsamtet kunne udtale, at kommunens håndtering af sagen havde været ulovlig, var endvidere ringe, idet de retsregler, der er afgørende for vurderingen, er ganske vage. Hertil kom, at der ikke var udsigt til, at en nærmere undersøgelse af dette spørgsmål ville kunne føre til, at statsamtet kunne udtale, at kommunens afslag på at betale hele udgiften ved A' efterskoleophold var ulovlig.

På baggrund af den omtale, der i medierne havde været af A, rettede læsepædagog Elin Skov Ørris Hansen, Viborg, henvendelse til A' forældre og tilbød at undersøge A. Undersøgelsen blev foretaget, og i den rapport fra september 2003, som Elin Skov Ørris Hansen i den anledning udarbejdede, er i konklusionen bl.a. anført, at "A læser meget dårligt - og dette på et meget lavt niveau". Det er endvidere anført, at der er tegn på, at A har "hørt" om nogle forskellige angrebsstrategier, men ikke fået dem lagret, så han konsekvent kan bruge dem. Der er ifølge konklusionen ingen tvivl om, at A er ordblind. Det er svært at sige, hvad han med den rette specialundervisning i tide havde kunnet "drive det til", men at der skulle have været sat meget tidligt ind er ifølge konklusionen desværre en konstatering, der kommer alt for sent. Der burde være sket en afdækning af A' problemer efterfulgt af en overordnet målsætning for undervisningen og udarbejdelse af en individuel undervisningsplan, der med jævne mellemrum skulle have været evalueret.

Den 1. september 2003 udarbejdede skoleinspektør Hans Jørgen Nørgaard, Vridsted Skole, et notat til Fjends Kommune. Notatet byggede på skoleinspektørens og lærerteamets samlede hukommelse om A' skolegang i skoleåret 2000-2001. Det anføres i notatet, at alle dokumenter vedrørende en specialundervisningselev forskriftmæssigt makuleres senest i forbindelse med, at eleven udskrives fra skolen. Det fremgår videre af notatet, at der i samarbejde med læsekonsulent Bodil Skipper blev tilrettelagt et program for A baseret på undervisningsdifferentiering samt specialundervisning, der skulle kompensere for A' læsehandicap. Der blev i denne forbindelse fokuseret på mulighederne for IT-støttet undervisning, men mulighederne herfor var begrænsede, idet de programmer, der var kendt i 2003, enten ikke dengang fandtes eller var under udarbejdelse. De kompensierende tiltag hand-

lede om at sikre lydbånd til de skrevne tekster, som indgik i undervisningen, og i det omfang, at lydbåndene ikke kunne lånes, læste lærerne teksten højt for A eller indtalte teksterne på bånd. I stedet for at skrive tekster, indtalte A disse på diktafon, hvorefter de blev renskrevet af læreren. Skolen trak meget på Bodil Skipper i forbindelse med tilrettelæggelsen af specialundervisningen.

I et brev af 12. september 2003 til Fjends Kommune oplyste ledende psykolog Tove Swartz fra PPR's områdekontor i Skive bl.a., at sagsakterne vedrørende A var mangelfulde, men at der i sagen lå skolepsykologisk testmateriale fra april 1995, som tydede på almindelige indlæringsforudsætninger. Der forelå ingen rapport. Tove Swartz oplyste endvidere, at den skolepsykologiske revurdering, som psykolog Elin Larsen foretog i november 1996, ifølge en rapport fra Elin Larsen bekræftede såvel læsekonsulentens vurdering som den tidligere skolepsykologiske testning. Det fremgår videre, at skolepsykolog Helle Skipper havde foretaget en undersøgelse af A, der strakte sig fra november 1997 til februar 1998. Der forelå ingen rapport, men af testmaterialet fremgik atter, at A var en almindeligt begavet dreng med almindelige indlæringsforudsætninger. Det anførtes endvidere i sagsforløbet, at A havde problemer med koncentration, udholdenhed og planlægning.

I et brev af 20. februar 2004 til B oplyste Tove Swartz, at der ikke forelå oplysninger i A sagsmappe, "som skulle vise, at A er ordblind, hverken i form af en test eller en rapport". Begrebet "ordblindhed" nævnes ifølge brevet kun én gang i samtlige sagsakter, nemlig i mødereferatet i forbindelse med læsekonsulent Bodil Skippers rådgivning på Vridsted Skole den 11. december 2000.

Viborg Kommune har i et brev af 25. august 2005 til B oplyst, at Viborg Kommune i 1996 henviste kommunens elever med læsevanskeligheder til Viborg Amts Centerklasse for normalt begavede børn med specifikke vanskeligheder på Søndre Skole i Viborg.

Det fremgår af en lønseddel fra Kjeldberg Entreprenørforretning, hvor A var ansat i en periode i 2006, at hans timeløn udgjorde 105 kr. med tillæg af feriegodtgørelse, ialt 118,13 kr.

I forbindelse med sagen har landsretten udmeldt professor, dr. phil., Carsten Elbro, Københavns Universitet, og læsekonsulent Kirsten Jakobsen til som sagkyndige at besvare spørgsmålene i et spørgetema, som parterne har udarbejdet. De sagkyndige har besvaret spørgsmålene i en erklæring af 12. september 2006 og en supplerende erklæring af 11. december 2006. Spørgsmålene og de tilhørende svar lyder således:

"...

1. Hvad er ordblindhed?

"Ordblindhed, dysleksi er markante vanskeligheder ved at lære at læse og skrive, som beror på langsom og upræcis omsætning af bogstaver og bogstavfølger til sproglyde. Ordblinde har særlig svært ved ord, som de ikke har set før. Læse- og stavfejlene er ofte i modstrid med almindelige forbindelser mellem bogstav og lyd, fx kulde læst som kunne, og dig skrevet din.

Ordblindhed skyldes hverken dårlig begavelse, synsvanskeligheder eller problemer med at kende forskel på venstre og højre. Derimod har ordblinde vanskeligt ved at opdele sammenhængende tale i de sproglyde (fonemer), som danner grundlaget for skriften. Ordblindhed optræder da også hyppigt sammen med andre sprogsvanskeligheder (dysfasi).

Hos svært ordblinde er der fundet relativt mindre omfang af sprogfelterne i den venstre hjernehalvdel, især på oversiden af tindingelappen. Disposition for ordblindhed er arvelig. Det gælder for

både de karakteristiske vanskeligheder ved læsning og skrivning og for usikkerheden i forbindelse med isolering af sproglyde i sammenhængende tale."

(Uddrag fra Danmarks Nationalleksikon formuleret af professor dr.phil. Carsten Elbro i 1992)

2. Adskiller ordblindhed sig fra andre typer indlæringsvanskeligheder og i bekræftende fald hvordan?

Ordblindhed er en specifik indlæringsvanskelighed, som beskrevet i ovenstående. En konsekvens heraf er mangelfuld læseerfaring, der kan hindre vækst i ordforråd og baggrundsviden. Der findes flere andre indlæringsvanskeligheder, fx specifikke vanskeligheder med tilegnelse af talt sprog og specifikke vanskeligheder med læseforståelse p.g.a mangelfulde kognitive forudsætninger eller tosprogethed.

3. Kan ordblindhed diagnosticeres, idet der i bekræftende fald ønskes angivet klarhed/sikkerhed af en sådan diagnose, herunder om ordblindhed adskiller sig fra andre typer indlæringsvanskeligheder?

Ja, ordblindhed kan diagnosticeres. For at stille diagnosen ordblindhed må der foretages en grundig undersøgelse og vurdering af fagfolk (psykologer og konsulenter):

- Vurdering af elevens kognitive forudsætninger (A er undersøgt med DEP-Dansk evneprøve)
- Evt. kortlægning af elevens talesprogudvikling.
- Alsidig læseundersøgelse, der både omfatter elevens afkodningsfærdigheder og tekstforståelse. Elevens afkodningsfærdigheder (omsætning af bogstaver og bogstavfølger til sproglyde) kan bl.a. undersøges ved læsning af enkeltord (fx ved læsning af nonsens-ord). Der er 85-90 % overensstemmelse mellem oplevede læsevanskeligheder i de første skoleår og sikkerhed i læsning af nye ord. Ordblinde har god forståelse af tekst, der læses højt i modsætning til elever med specifikke vanskeligheder med læseforståelse.

4. Det bedes oplyst, hvilken udvikling der er sket i perioden 1993/2000 i diagnosticering og behandling af ordblindhed.

Den tidlige identifikation af børn med risiko for ordblindhed er væsentligt forbedret, sådan at man

nu kan forudsige ordblindhed med omkring 80 % sikkerhed allerede fra begyndelsen af børnehaveklassen (udenlandske rapporter fra 1990, første danske 1998). Tidligere var forudsigelsen også mulig, men noget mere usikker. Desuden er der opnået mere detaljeret indsigt i de arvelige forholds betydning. Effekten af tidlig indsats (i børnehaveklasse og 1. klasse) er blevet bedre dokumenteret, ligesom effekten af forskellige former for computerstøttet undervisning (fx læsning med talefeedback ved vanskelige ord) er blevet dokumenteret.

5. Såfremt spørgsmål 3 besvares bekræftende, anmodes de sagkyndige om at oplyse, om ordblindhed kunne diagnosticeres i 1992, og hvis ikke det var tilfældet, hvornår ordblindhed så kunne diagnosticeres?

De nye indsigter (pkt. 4) har bidraget til at nuancere definitionen af ordblindhed, men ikke ændret den væsentligt. Også i 1992 kunne man udpege elever i 1.-2. klasse med markante vanskeligheder med at tilegne sig afkodningsfærdigheder. Det må imidlertid bemærkes, at en del "fagfolk" (psykologer og læsekonsulenter) har været varsomme med at anvende betegnelsen ordblindhed, idet det er erfaringen, at denne betegnelse bl.a. i medierne er blevet anvendt meget bredt, når personer har haft andre indlæringsvanskeligheder, der også har givet anledning til vanskeligheder med at læse og skrive. Når begrebet ordblindhed ikke anvendes i udtalelser fra PPR, Skive behøver det således ikke at betyde, at A' specifikke vanskeligheder ikke er diagnosticeret, men at man ikke ønsker at bruge betegnelsen ordblindhed. I det foreliggende tilfælde har PPR anvendt betegnelsen "store læsestavevanskeligheder" (bilag 5), men forbinder disse vanskeligheder med tilbud om orientering om ordblindhed (bilag 6).

6. Kan ordblindhed afhjælpes eller modvirkes, og i bekræftende fald hvordan?

Risikoen for at udvikle vanskeligheder med at læse og skrive kan reduceres betragteligt gennem en forbyggende indsats og målrettet undervisning. Ordblindhed kan afhjælpes eller modvirkes gennem bl.a.:

- a. Visse aktiviteter i børnehaveklassen med de enkelte sproglyde og med tilhørende bogstaver. (Det viste bl.a. den internationalt anerkendte Bornholmsundersøgelse (Lundberg, Petersen & Frost i *Reading Research Quarterly*) i 1988 med senere opfølgninger.)

- b. Foregribende undervisning i 1.-2. klasse.
- c. Egentlig specialundervisning - i små grupper - med fokus på skriftens lydprincip.
(Dokumentation helt tilbage i 1950'erne, fx fra Hyldegaardskolen, også fra Københavns amts Ordblindelinstitut i 1990'erne).
- d. Selvstændig læsning og skrivning med talefeedback (computeren kan læse vanskelige ord højt for eleven).
(Internationale resultater var kendt i begyndelsen af 1990'erne, der er en dansk effektundersøgelse fra 1996 - publiceret både internationalt og i Danmark).

7.Lider A af ordblindhed, og i bekræftende fald i hvilken grad?

Med udgangspunkt i definitionen af ordblindhed (jvnf. pkt. 1) og vurdering af det foreliggende materiale, kan det konkluderes at A er ordblind i svær grad.

Vurderingen bygger især på følgende:

- Marts, 2. kl. Skolens indstilling af A til PPR på grund af "specifikke faglige vanskeligheder".
A har svært ved at huske bogstaverne, men er god til matematik. (Bilag 1)
- December 3. kl.: Læsevurdering ved læsekonsulenten, PPR Skive. Konklusion på vurderingen: "Hans impressive sprogopfattelse og ekspressive sprog er alderssvarende". Men han "kan ikke selvstændigt læse selv den nemmeste tekst. Han kan endnu ikke alle bogstaver, og han har meget svært ved at forbinde bogstav og lyd". (Bilag 2).

Ovenstående konklusion er indeholdt i den definition af ordblindhed, der er formuleret i pkt. 1.

A er desuden undersøgt af en privatpraktiserende læsepædagog i sept. 2003. (Bilag 15). I undersøgelsen er bl.a. anvendt delprøver fra testmateri-

alet DIAVOK (en diagnostisk læse- og stavetest til brug i den kompenserende danskundervisning af voksne ordblinde). Ligeledes er anvendt forskellige ordlister, udarbejdet af Carsten Elbro.

A' læseresultater i sept. 2003 viser de karakteristiske vanskeligheder for ordblinde, især vanskeligheder med at læse enkeltord. Her placerer A i flere af deltestene sig under niveauet på overgangen mellem 2. og 3. klasse (iflg. en undersøgelse af Carsten Elbro, 1990).

8. Lider A af andre typer indlæringsvanskeligheder, og i bekræftende fald i hvilken grad?

Ud fra det tilsendte materiale vurderes det, at A ikke lider af andre former for indlæringsvanskeligheder. Eventuelle vanskeligheder i skolesammenhæng med koncentration, vedholdenhed og organisation er alle forståelige og velbeskrevne følger af læsevanskeligheder.

9. Såfremt spørgsmål 7 og 8 begge besvares bekræftende, anmodes de sagkyndige om at vurdere de enkelte indlæringsvanskeligheders væsentlighed i forhold til hinanden.

[Ikke relevant]

10. De sagkyndige anmodes om at vurdere, hvornår det ville have været muligt at konstatere As indlæringsvanskeligheder, herunder eventuel ordblindhed.

Det fremgår af bilag 1, at A' vanskeligheder har været drøftet med forældrene siden børnehaveklassen. Vanskelighederne er imidlertid ikke specificeret i indstillingen til PPR. Der kan have været specifikke indikatorer i A' sproglige udvikling og tilegnelse af fx bogstavkendskab, som kunne have givet anledning til at sætte ind med støtte allerede i børnehaveklassen. I 1.-2. klasse ville man kunne have haft stadig stærkere mistanke om ordblindhed, der kunne indikere, at målrettet specialundervisning blev iværksat allerede på dette tidspunkt.. En sikker ordblindediagnose ville man kunne stille i begyndelsen af 3. klasse.

11. I lyset af svaret på spørgsmål 7 anmodes de sagkyndige om at vurdere, hvorvidt den specialundervisning A har modtaget under sin folkeskoleuddannelse har været egnet til at modvirke As indlæringsvanskeligheder.

Ud fra det foreliggende materiale er det ikke muligt at vurdere om den specialundervisning, som A har modtaget i sin folkeskoletid har været relevant i forhold til hans vanskeligheder. Der er således ikke nogen beskrivelse af mål for samt indhold og evaluering af undervisningen, men kun nogle bemærkninger, der antyder støtteundervisning uden for klassen i dansk, hvor der primært arbejdes med læsning. (Bilag 4). Endvidere fremgår det af bilag 5 og 6, at A i 8. klasse arbejder med kompenserende hjælpemidler i klassen, hvilket vurderes til at være en relevant støtte på det tidspunkt. Selvom der således ikke foreligger en dokumentation, kan specialundervisningen imidlertid godt have været kvalificeret og relevant, men skolens/kommunens praksis mht. at dokumentere og evaluere gør det vanskeligt at bevis.

12. De sagkyndige bedes oplyse, hvilken dokumentation der normalt foreligger for resultatet af den støtteundervisning, som en elev modtager i folkeskolen?

Der er særdeles store forskelle i den kommunale praksis, hvad angår evaluering af den specialundervisning, der tilbydes på de enkelte skoler. Dette viser bl.a. en undersøgelse foretaget af Dansk Videncenter for Ordblindhed (2005). I perioden 1993-2000 har det stadig været almindeligt på mange skoler i Danmark, at der ikke forelå præcis skriftlig dokumentation for effekten af elevens specialundervisning. Dette billede har ændret sig igennem de seneste 10 år, idet der på de fleste skoler nu er specialundervisningslærere, der kan foretage kvalificerede læsevurderinger og medvirke til udarbejdelse af handleplaner for elever med læse- og stavevanskeligheder.

13. Det bedes vurderet, i hvilket omfang specialundervisningen faktisk har modvirket As indlæringsvanskeligheder.

Det er ikke muligt ud fra det foreliggende materiale at vurdere effekten af A' specialundervisning, idet der ikke er oplysninger om A' forudsætninger for læsetilegnelse ved skolestarten og i de første skoleår (jvnf. pkt. 11).

14. Hvilket omfang skal læse- og stavevanskeligheder antage for at en henvisning til Amtet efter folkeskolelovens § 20, stk. 2, kan blive aktuel?

I flere af landets amter, henvises elever med store læse-stavevanskeligheder ikke til §20 stk. 2 undervisning, idet amtet ikke har centrale undervisningstilbud. Undervisning af ordblinde børn er

lagt ud i de enkelte kommuner, og det er kommunernes opgave at sørge for ansøgning om it-hjælpe midler, at oprette særlige ordblindetilbud mm. (Kilde: Dans Videnscenter for Ordblindhed). I Viborg Amt har der tidligere været 3 centrale tilbud til undervisning af elever med store læse-stavevanskeligheder i 8-10 kl., men de blev lukket op igennem 90'erne. Når der således i bilag 3 nævnes (referat fra møde nov. 96), at der i Viborg er et "tilbud til normalt begavede elever med svære læseproblemer", kan det måske have drejet sig om kommunale læseklasser, hvor elever med store læse-stavevanskeligheder har kunnet modtage undervisning i 3-6 måneder. Sådanne kommunale tilbud er der i mange af landets kommuner. Der har aldrig været en afdeling for elever med læsevanskeligheder på Blåkærgård. (Kilde: Læsekonsulent Anne-Marie Hørning, Læsecenter syd, Viborg Amt).

Det kan bemærkes, at graden af A' vanskeligheder mht. ordlæsning i 2003 (jvnf. pkt. 7) ikke var væsensforskellige fra resultaterne blandt elever i 7.-9. kl. på Ordblindeinstituttet i Københavns amt. Ordblindeinstituttet er og var en institution for ordblinde elever, der undervises under folkeskolelovens § 20, stk. 2.

15. Hvordan foregår i praksis en henvendelse til Amtet om henvisning i medfør af folkeskolens § 20, stk. 2?

Som der er redegjort for i pkt. 14, er en henvisning til § 20, stk. 2- undervisning for ordblinde børn/unge knyttet sammen med de undervisningstilbud, der er i amtet for den pågældende elevgruppe. Denne henvisning foregår via PPR med udgangspunkt i Bekendtgørelse om Folkeskolens specialundervisning.

16. Det bedes oplyst, hvilke specialundervisningsmuligheder kommunerne har haft i perioden 1993/2000 i tilfælde, hvor der forelå væsentlige læse- og stavevanskeligheder/ordblindhed?

Der kan ikke svares generelt på dette spørgsmål, idet kommunernes tilbud til elever med svære læsevanskeligheder har været forskellige. Iflg. læsekonsulent Anne-Marie Hørning, Viborg amt, var der på det angivne tidspunkt flere kommuner i Viborg amt, der havde intensive undervisningstilbud til elever med svære læsevanskeligheder. (jvnf. pkt. 14)

17. De sagkyndige bedes oplyse, hvilke metoder der nu foreligger til afhjælpning af As læse- og stavevanskeligheder, og herunder bedes

tidshorizonten inddraget.

Der er tilbud om specialundervisning for voksne ordblinde, og der er tilbud om specialpædagogisk støtte (SPS) til unge under uddannelse. Metoderne vil være rettet mod de væsentlige forudsætninger for ordafkodning, tilegnelse af sikkerhed og hastighed i ordafkodning, optimeret udnyttelse af hjælpemidler (bl.a. it-rygsæk), udvikling af kompenserende strategier i læseforståelse. Tidshorizonten beror især på 1) A' nuværende forudsætninger, 2) hans egen arbejdsindsats, og 3) styrken af de specialpædagogiske tilbud. En markant fremgang i læseforståelse kan ikke udelukkes pga. A' alderssvarende ordforråd. En væsentlig og brugbar fremgang i ordafkodning over 1-2 års undervisning er heller ikke usædvanlig. I Viborg amt er der tre læsecentre, der yder rådgivning til voksne med læse-stave-skrivevanskeligheder - herunder relevante undervisningstilbud.

...

18. De sagkyndige bedes i tilslutning til svaret på spørgsmål 17 oplyse, hvor meget den ugentlige undervisnings- og forberedelsestid skønnes at være, såfremt der tilstræbes "en væsentlig og brugbar fremgang" i ordkodningen i løbet af 1-2 år.

Det er væsentligt at fastholde hele sigtet med en eventuel videre undervisning af A, sådan som det fremgår af svaret på spørgsmål 17. Især vil optimeret udnyttelse af hjælpemidler samt udvikling af kompenserende strategier i læseforståelse være centrale mål. Svaret på spørgsmål 17 bygger i øvrigt på resultater fra kompenserende specialundervisning i dansk for voksne ordblinde, hvor der bl.a. ses markant fremgang i ordafkodning for omkring halvdelen af deltagerne. Undervisningen her er typisk af et omfang på 20 - 30 timer pr. sæson (halvår). Undervisningens tilrettelæggelse kan variere meget. Undervisning fordelt over fx to eller tre gange ugentligt à 1 - 1,5 time er nok at foretrække frem for én gang ugentligt à 2 eller flere timer. Underviserens kvalifikationer er ganske afgørende. Det er væsentligt, at indholdet tilpasses A' forudsætninger og niveau, at A' egne uddannelsestekster indgår i undervisningen, og at undervisningen sigter på at etablere stabile læsevaner, hvor A til stadighed læser og skriver både lette og udfordrende tekster mindst en time dagligt.

..."

Forklaringer

A har forklaret, at han er 20 år. Han er i gang med en landbrugsuddannelse og er som led heri for tiden ansat hos en landmand. Han kan ikke huske, hvornår han første gang fik at vide, at han var ordblind. Det var ikke noget, der blev talt om på Vroue Skole. På Vroue Skole modtog han specialundervisning 2 gange om ugen. De var mindst 3 elever til specialundervisning ad gangen. Han gik sammen med elever, der var både ældre og yngre end ham selv. Det skete flere gange, at han og de øvrige elever, der havde specialundervisning, blev sat til at passe sig selv, idet læreren havde andre opgaver. Der var kun én specialundervisningslærer ad gangen. Da han startede i 8. klasse på Vridsted Skole, føltes det ikke som om, at skolen af Vroue Skole var blevet gjort bekendt med hans læsevanskeligheder. Han kan ikke huske, at han på Vridsted Skole skulle have fået udleveret lydbånd, hvor en del af pensum var indtalt, men det er rigtigt, at han ved en terminsprøve fik udleveret en diktafon, som han skulle bruge til at indtale en historie på. Årsagen til, at han ved begyndelsen af 9. klasse kom på Farsø Efterskole, var, at Vridsted Skole ikke kunne lære ham mere. Han husker ikke, hvem der sagde det, men det var en på Vridsted Skole. Han kan ikke huske, at han på Vridsted Skole havde kontakt til læsekonsulent Bodil Skipper Buntzen. Det edb-udstyr, der fandtes på Vridsted Skole, var håbløst forældet. Det blev han klar over, da han senere så edb-udstyret på Farsø Efterskole. Opholdet på Farsø Efterskole medførte store ændringer for ham. Der blev taget mere hånd om ham, og specialundervisningen var tilpasset de enkelte elever. Det var dér, han lærte det, han kan i dag. Nu kan han f.eks. skrive en seddel med en besked. Han kan imidlertid fortsat ikke læse f.eks. vejskilte, aviser eller breve. Under landbrugsuddannelsen får han hjælp til at læse og skrive i form af særlige edb-programmer med lyd. Han har ikke fået sekre-

tærhjælp. Landbrugsuddannelsen består af 4 skoleophold, hvoraf de 2 forløb er af hver 6 måneders varighed, mens de 2 øvrige er på henholdsvis 5 og 2 måneder. Han er interesseret i at modtage intensiveret voksenundervisning som foreslået af de sagkyndige, men han vil ikke kunne klare det samtidig med, at han er under uddannelse eller i arbejde. Det ville tage al hans fritid og dermed "kvæle ham".

B har forklaret, at hun er socialpædagog og arbejder med voksne udviklingshæmmede. Da A i 1995 blev indstillet til PPR, kunne han ikke kende forskel på bogstaverne, og han var bagud med matematik. Hun havde mistanke om, at årsagen til disse vanskeligheder kunne være hans bekymring for sin lillesøster i forbindelse med hendes sygdom, for han var meget dygtig til f.eks. natur og teknik. A blev testet, og hun deltog i et møde med en psykolog fra PPR, der sagde, at de som forældre ikke skulle være bekymrede, fordi A var velfungerende og havde stor almen viden. A fik specialundervisning uden for klassen i 2 timer ugentligt. A blev sat til at læse Søren og Mette bøger, hvilket ikke interesserede ham, hvorfor hun foreslog, at man fandt bøger med et andet indhold. I den forbindelse udtalte læsekonsulent Knud Knappe bl.a., at A ikke på noget tidspunkt ville komme til at læse faglitteratur. Knud Knappe foreslog samtidig, at A kom på Blåkærgård, der var en institution for udviklingshæmmede og for personer med hjerneskade. Det afviste hun, og klasselæreren, Jonna Dalby, støttede hende heri. Herefter afviste hun ethvert samarbejde med Knud Knappe. Jonna Dalby fandt selv nogle bedre bøger, som kunne bruges ved læsetræningen. Af og til blev specialundervisningen aflyst på grund af kursus og sygdom hos læreren. I 5. klasse udtalte Jonna Dalby, at hun ikke vidste, hvad hun skulle stille op med A. Hun fortalte Jonna Dalby, hvordan de derhjemme trænede stavning med A. Hun fortalte også, at A trænede hos en optometrist, og Helle Skipper deltog i en

træningstime, så hun kunne få indtryk af, hvad det gik ud på. Helle Skipper foreslog efterfølgende skolen, at man anvendte de sidste 10 minutter af hver time til tilsvarende træning med A, men det blev aldrig til noget. Under møderne på skolen og med PPR har hun spurgt, om A var ordblind, men det har hun aldrig fået noget svar på. Skolen har aldrig sat nogle mål for undervisningen af A eller foretaget undersøgelser af ham, og hun har oplevet, at lærerne var lige så frustrerede, som hun selv var. A fik det sværere og sværere og kunne ikke følge med i skolen. I 7. klasse blev der afholdt et møde, hvor det blev drøftet, om A skulle på en spejderefterskole. Hun syntes, at det var for tidligt at sende A hjemmefra. Der skete ingen væsentlige ændringer i hans læsefærdigheder, medens han gik på Vroue Skole. Da A startede i 8. klasse på Vridsted Skole, blev skolen ikke gjort bekendt med A' særlige vanskeligheder, selv om det var aftalt med PPR, at Vridsted Skole i 8. klasse skulle følge op på A. Den 26. oktober 2000 ringede skoleinspektør Hans Jørgen Nørgaard for at sige, at det var nødvendigt at sende A på en specialefterskole for ordblinde, fordi skolen ikke kunne lære ham noget. Han foreslog forskellige efterskoler og henviste hende til at søge oplysninger hos kommunen omkring det økonomiske. A fik dagen efter nogle kataloger om forskellige efterskoler med hjem fra skolen. A selv var ikke interesseret i at skulle skifte skole. Nogle dage senere ringede Bodil Skipper Buntzen, fordi hun var i gang med at skrive en udtalelse om A til en efterskole, og hun spurgte, hvilken efterskole A skulle gå på. De foreslog herefter 3 efterskoler, herunder Farsø Efterskole. Den 31. oktober 2000 ringede hun til Fjends kommune og spurgte, om der var mulighed for at opnå økonomisk tilskud til efterskolen, og hun fik at vide, at byrådet netop havde vedtaget at give et ekstra tilskud på 5.000 kr., men der kunne først søges om tilskud, når A var blevet optaget på en efterskole. A' klasselærer John Mikkelsen gav udtryk for, at de ikke kunne hjælpe A på Vridsted Skole, og at der nok

kun var 100 i Danmark, der var lige så ordblinde som A. A blev nærmest tvunget til at komme på efterskolen, men han blev rigtig glad for det, og han er f.eks. blevet i stand til at skrive SMS'er uden stavfejl. Han kan også skrive sit navn og cpr-nr. Han kan ikke selv læse sine breve eller udfylde formularer. Efter hendes opfattelse vil A kunne lære mere. Hun har investeret i en særlig IT-rygsæk, som A kunne bruge på efterskolen. Han ville have haft mulighed for at låne en IT-rygsæk på skolen, men så kunne han ikke tage den med hjem i week-enderne. Hun er overbevist om, at lærerne har gjort deres bedste for at hjælpe A.

Jonna Dalby har forklaret, at hun blev uddannet lærer i 1981 og stort set siden har været ansat på Vroue Skole. Hun var klasselærer for A fra 1.-7. klasse, det vil sige under hele hans skolegang på Vroue Skole. Det er ikke sket særlig tit, at hun har indstillet en elev til PPR. Det er højst sket for én elev i hver klasse, og det var langt fra i alle klasser, at der var behov for at indstille en elev til PPR. Baggrunden for, at hun den 20. marts 1995 indstillede A til PPR, var, at han havde vanskeligheder i dansk og matematik. Hun var fra læreren i børnehaveklassen bekendt med, at A allerede på det tidspunkt havde haft vanskeligheder. I 2. klasse havde A haft støttetimer i dansk og matematik. Denne støtte bestod i, at der i nogle timer var en ekstra lærer, der havde til opgave at støtte A. A havde bl.a. svært ved at huske de ting, han havde lært. Baggrunden for indstillingen til PPR var, at hun følte, at hun ikke kunne komme længere med A. Hun kan huske, at A i 6.-7. klasse fik undervisning uden for klassen i 5 timer om ugen. Hun mener, at han også fik undervisning uden for klassen i 3.-5. klasse, men hun kan ikke huske nærmere om det. Hun kan godt huske det møde i november 1996, der er nævnt i notatarket fra PPR. Det tilbud til normalt begavede børn med svære læsevanskeligheder, der er omtalt i notatet i tilknytning til omtalen af det pågældende møde, var på Sct.

Mikkels Skole i Viborg. Hun kan huske, at A' mor blev ked af det, da hun ikke ønskede, at A skulle skifte skole. De kørte derfor blot videre på skolen og prøvede med forskellige tiltag. De forsøgte med både faglige og fysiske ting, herunder hvordan A skulle sidde for bedre at kunne koncentrere sig, men hun kan ikke huske nærmere herom. A havde svært ved at bevare koncentrationen i længere tid ad gangen. Hun har haft et udmærket samarbejde med A' forældre. Hun har aldrig modtaget kritik fra hans forældre eller følt, at de har bebrejdet hende noget. Hun kan ikke huske, at det har været på tale, at A skulle på en skole for udviklingshæmmede. Den specialundervisning, som A modtog på Vroue Skole, var koordineret med hende som klasselærer, men hun kan ikke huske, hvad specialundervisningen nærmere gik ud på. Hun har ingen særlig viden om ordblindhed, men hun har modtaget materiale herom, bl.a. fra læsekonsulent Knud Knappe. Skolen prøvede bl.a. at anvende edb i undervisningen af A, men det havde han ikke interesse i. Det var i det hele taget svært at gøre A interesseret i undervisningen. Hun mener, at hun har stiftet bekendtskab med publikationen "Læsning, hvordan får vi godt begyndt". Hun har ikke noget særligt kendskab til undervisningsstrategier for ordblinde. Samarbejdet mellem specialundervisningslæreren og hende fungerede godt. De talte normalt sammen en gang om ugen for bl.a. at tilpasse specialundervisningen til undervisningen i klassen. Der blev også holdt mange møder med PPR, hvor man opsummerede hvordan det gik, og hvordan man skulle komme videre. A gjorde periodevis fremskridt, men derefter gik det tilbage igen. De har på skolen sikkert talt om undervisningsmetoder over for læsesvage, men hun kan ikke huske nærmere om det. Hun kan huske, at der har været møder med Knud Knappe om A, men hun kan ikke huske nærmere om disse møder. Inden A begyndte i 8. klasse på Vridsted Skole, blev skolen informeret om A' situation. Hun kan bl.a. huske, at hun talte med A' kommende klasselærer John Mikkelsen.

Tove Geerthsen har forklaret, at hun blev lærer i 1981 og har været ansat på Vroue Skole siden 1994. Der går omkring 150 elever på skolen. Hun er ikke uddannet speciallærer og har ikke taget kurser inden for dette område, men hun har arbejdet med specialundervisning på andre skoler, og med 2 sprogede elever i Grønland. På Vroue Skole havde hun A til matematik, og fra 3. klasse havde hun tillige A i 5 ugentlige timer i specialundervisning. Timerne foregik enten med A alene eller sammen med en anden elev. Specialundervisningen bestod i læsetræning, og der var også en vis træning via edb. Specialundervisningen blev koordineret med dansklæreren. Det var læsekonsulenten, der foretog tests. Læsekonsulenten fortalte, at A specielt skulle have læsetræning. Hun havde ingen særlig erfaring i undervisning af ordblinde, og betegnelsen ordblind betragtede man dengang som et "fy-ord". Man anvendte i stedet udtrykket "generelle indlæringsvanskeligheder". Hun erindrer et møde med PPR, hvor det blev foreslået at henvise A til en i skole i Viborg, men det afviste B, fordi A fungerede godt i Vroue Skole. Hende bekendt har det ikke i øvrigt været drøftet at henvise A til undervisning uden for skolen. Bogstaverne sagde ikke A noget, og de kom heller ikke på noget tidspunkt til at sige ham ret meget. Målet for specialundervisningen var, at A skulle opnå at kunne læse. A havde problemer med at tage sig sammen og havde problemer med hjemmearbejdet. Der forekom periodevis fremgang, men der skete ikke nogen egentlig udvikling i A' læsefærdigheder. Knud Knappe var tilknyttet i hele perioden, medens der var skiftende skolepsykologer inde i billedet. Forældrene har aldrig udtalt kritik af hendes arbejde. I forbindelse med flytningen til Vridsted Skole, blev der ikke udleveret skriftligt materiale til Vridsted Skole, men støttetimerne fulgte med A til den nye skole.

John Mikkelsen har forklaret, at han blev lærer i 1985 og ansat på Vridsted Skole i 1993. Han underviser primært i dansk, matematik og sløjd. Han var klasselærer for A i 8. klasse og havde ham til dansk og sløjd. Da A startede på Vridsted Skole, havde han hørt, at A havde svært ved at læse. Det havde hans tidligere klasselærer Jonna Dalby fortalt. Han mener, at A havde nogle støttetimer, der "fulgte med" til Vridsted Skole. Han kan ikke huske, hvem der underviste i disse støttetimer. Han kom fint ud af det med A. A kunne stort set ikke læse, men så lavede de nogle andre ting. Det var læsekonsulent Bodil Skipper fra PPR, der fortalte ham, hvad han skulle gøre for at hjælpe A bedst muligt. Han fik bl.a. at vide, at han skulle arbejde med "den mundtlige dimension". Han gav derfor A en diktafon, så A kunne indtale sine stile. Han skaffede også så vidt muligt bånd, så A kunne få stoffet ind ad den vej. Det var vigtigt for vidnet, at A var med i det, klassen foretog sig. Han kan ikke huske, hvordan kontakten med PPR kom i stand, herunder om det var ham, der på baggrund af sin samtale med Jonna Dalby inden skoleårets start kontaktede PPR. Bodil Skipper kom af og til på skolen, og de holdt i den forbindelse møder om A. Han kan ikke konkret huske de oplysninger, der findes i skrivelsen af 19. december 2000 fra Bodil Skipper til Vridsted Skole. Han tror helt klart, at der har været møder med PPR om A før det møde i december 2000, der er omtalt i den nævnte skrivelse. Det er rigtigt, at han var i kontakt med A' forældre, som han talte meget med. Han kan huske, at det under en samtale med A' forældre blev nævnt som en mulighed, at A kom på en efterskole, hvor de virkelig vidste noget om læse- og stavevanskeligheder. Han havde ikke noget at gøre med valget af efterskole. Vridsted Skole kunne sagtens fortsat have rummet A, hvis han ikke var kommet på efterskole. Han kan ikke huske, at han skulle have sagt til A' mor, at de ikke kunne gøre mere for A på Vridsted Skole. Det er meget

sjældent, at de på overbygningen, det vil sige fra 8. klasse, ser en elev med så store læsevanskeligheder som A.

Hans Jørgen Nørgaard har forklaret, at han har været skoleinspektør på Vridsted Skole siden 1989. Vroue Skole er fødeskole for Vridsted Skole. Da A skulle begynde på Vridsted Skole, fik han at vide, at A havde læsevanskeligheder, og Vridsted Skole fik overført vist nok 3 ugentlige specialundervisningstimer fra Vroue Skole, således at A kunne få i alt 5 ugentlige specialundervisningstimer på Vridsted Skole. Timerne blev anvendt til kompenserende specialundervisning med henblik på at afhjælpe A' læsehandicap, således at han i øvrigt kunne deltage i og få udbytte af den normale undervisning. Forældrene har ikke på noget tidspunkt givet udtryk for utilfredshed med undervisningen af A. Han har medvirket i konferencer med forældrene og lærere med henblik på planlægning af den bedst mulige undervisning for A. Læsekonsulenten gav konkret vejledning i forbindelse med undervisningen af de elever, der havde læsevanskeligheder. Skolens opgave var at sikre A en fornuftig skolegang. A skulle motiveres kraftigt og skulle arbejde meget med tingene. I forbindelse med, at A skulle begynde på Vridsted Skole, blev det nævnt, at forældrene havde overvejet, om A skulle på efterskole, men det blev ikke nævnt, hvorfor det ikke var blevet til noget. Det er helt sædvanligt, at spørgsmålet om efterskole tages op i forbindelse med flytning til en overbygningsskole, og der havde ham bekendt ikke været tale om en specialefterskole til A. Vridsted Skole har ikke indstillet A til en specialefterskole, for skolen kunne godt have fortsat med at give A kompenserende specialundervisning, men som alternativ pegede Bodil Skipper Buntzen på en efterskole, der særligt tog sig af elever med læsevanskeligheder. A havde selv givet udtryk for, at han gerne ville møde andre med samme handicap, som ham selv. Den kompenserende specialundervisning på Vridsted Skole foregik

ikke med henblik på, at A skulle lære at læse og skrive. Der var ikke tale om målrettet ordblindeundervisning. Der skete ikke fremskridt i A' læsefærdigheder i 8. klasse. Skolen lagde sig tæt op af den rådgivning, man fik fra PPR. A skulle gives et skoleforløb, hvor han fik nogenlunde selvværd og var en del af klassen, ligesom han skulle gives mulighed for at følge med intellektuelt i de øvrige fag. Ifølge læsekonsulenten ville A ved et efterskoleophold få bedre forudsætninger for at kunne lære at læse og skrive. A' handicap var tungt. Skolen kunne alene tilbyde at undervise A i almindelige skolefag med støtte, men kunne ikke tilbyde specialundervisning for ordblinde. Der blev ikke overvejet vidtgående specialundervisning, da dette ikke blev indstillet fra PPR's side. Den type undervisning var ikke inde i billedet, fordi skolen ikke fik rådgivning herom fra en læsekonsulent. En optagelse på en specialefterskole forudsætter en udtalelse fra PPR. Han har ikke givet udtryk for, at skolen ikke kunne rumme A. Hvis A ikke var kommet på efterskole, ville skolen have fortsat med den form for specialundervisning, som A fik i 8. klasse.

Knud Knappe har forklaret, at han er forhenværende læsekonsulent. Han har siden 2002 været pensionist. Han blev uddannet som lærer i 1963 og senere videreuddannet som tale- læse- og hørepædagog. Han blev tilknyttet PPR områdekontoret i Skive i 1970. Områdekontorets opgave bestod i at rådgive de kommuner, der var tilknyttet områdekontoret, med hensyn til børn med bl.a. læsevanskeligheder. Når PPR modtog en indberetning fra en skole, blev sagen fordelt til en medarbejder, f.eks. vidnet. Vidnet tog derefter kontakt til skolen og forældrene og udarbejdede derefter en rapport, hvor vanskelighederne blev beskrevet, og hvor der var forslag til løsninger. I svære tilfælde havde han derefter møde med skolen og forældrene 2 gange om året, og i knap så svære tilfælde en gang om året. På disse møder drøftede de, hvad der var blevet

opnået, og hvad der videre skulle ske. I A' tilfælde var der ikke adfærdsproblemer eller lignende, der var til hinder for, at han kunne få udbytte af specialundervisning, men vidnet vurderede A' prognose som svag. A havde meget vanskeligt ved at kende og huske bogstaverne. Han spejlvendte også bogstaverne, hvilket ikke er usædvanligt for svært ordblinde personer. Han kan ikke sige, om han brugte betegnelsen "ordblind" om A. Hvis det havde været nogle år senere, er han ikke i tvivl om, at han ville have brugt denne betegnelse, men dengang havde betegnelsen "ordblind" en negativ klang. Som han har givet udtryk for i sin skrivelse af 18. december 1995 til Vroue Skole, var der forskellige forhold, der skulle belyses nærmere, før specialundervisningen kunne tilrettelægges mere detaljeret. Han fik imidlertid aldrig lavet en rapport om A eller en plan for undervisningen, idet han forinden blev "taget af sagen". Det var vist skolen, der bad om, at han ikke beskæftigede sig mere med sagen. Han tror, at baggrunden herfor var, at han på et møde, hvor A' forældre deltog, havde givet udtryk for, at prognosen for A var svag, hvilket A' forældre var blevet vrede over. Han var på det tidspunkt den eneste læsekonsulent, der var tilknyttet PPR, og sagen blev derfor ikke overtaget af en anden læsekonsulent, da han blev taget af sagen. På et senere tidspunkt, da der blev ansat en yderligere læsekonsulent, overtog den pågældende sagen. Han mener, at det var, da A begyndte på Vridsted Skole, men det er han ikke sikker på. Da han blev taget af sagen, gjorde han skolen opmærksom på det behov for støtte, som A efter hans opfattelse havde. Han har som læsekonsulent været med til at visitere børn med læsevanskeligheder fra Fjends Kommune til Søndre Skole i Viborg. En gang årligt deltog han i statusmøder på den enkelte skole, herunder også på Vroue Skole, hvor lærerne og inspektøren gennemgik alle elever med faglige vanskeligheder. A blev nævnt på disse møder, og han har i den forbindelse givet sit besyv med.

Helle Skipper har forklaret, at hun blev lærer i 1985 og psykolog i 1989 fra Lærerhøjskolen. I perioden fra 1997 til 2001 var hun ansat i Pædagogisk Psykologisk Rådgivning i Skive. Hvis det blev vurderet, at et barns problemer ikke ville forsvinde i løbet af en kortere periode, blev der knyttet både en læsekonsulent og en psykolog til barnet, idet psykologen skulle søge at afdække, hvorvidt det barn, der havde svært ved at læse, i øvrigt havde særlige koncentrationsvanskeligheder eller opmærksomhedsproblemer. Hun kan godt huske A, og hun synes, at lærerne på Vroue Skole forsøgte meget for at hjælpe A. De gik ind og støttede, så godt de kunne på daværende tidspunkt. Der blev jævnligt holdt møder på skolen om A. Undervisningen af A koncentrerede sig navnlig om at forberede sig til timerne i klassen, fordi han havde behov for at være foran og bl.a. få læst op, så han kunne følge med i timerne. Hun fik at vide, at forældrene ikke ønskede at samarbejde med læsekonsulenten. Hun fremkom med forslag til undervisningen og vejledte lærerne, men det er op til inspektøren på den enkelte skole at føre specialundervisningen ud i livet. Den læsekonsulent, der er knyttet til den enkelte skole, giver i øvrigt generel vejledning til skolen om specialundervisningen, og Vroue Skole tilbød A de specialundervisningstimer, som han havde brug for. Hun kan se af PPR's journalark for 1997-1998, at hun har foretaget en psykologisk undersøgelse, og hun er helt sikker på, at hun i den forbindelse har udfærdiget en rapport om A. Hun ved ikke, om forældrene har fået en kopi af rapporten. Psykolog Knud Lilleør overtog sagen efter hende i 1999. Det er helt sædvanligt, at PPR udfærdiger en udtalelse om en elev med læsevanskeligheder i forbindelse med optagelse på en efterskole. Vroue Skole har kontinuerlig givet A læsestøtteundervisning, men hun kan ikke i dag sige, hvilken metode Vroue Skole anvendte på daværende tidspunkt. A havde ikke dengang fået diagnosen ordblind. Han havde store vanskeligheder

omkring læsning, men hun vidste ikke, om han overhovedet var motiveret for undervisning. Hun har heller ikke skrevet til efterskolen, at A var ordblind.

Bodil Skipper Buntzen har forklaret, at hun er læsekonsulent. Hun blev uddannet lærer i 1981 og arbejdede derefter som lærer i 10 år. Derefter videreuddannede hun sig som tale- og læsepædagog og blev derefter ansat på Søndre Skole i Viborg, der havde en centerklasse for normalt begavede børn med læse- og staveproblemer. I 1997 blev hun ansat som læsekonsulent i PPR i Skive. Siden 2002 har hun været læsekonsulent i Skive Kommune. Hun fik først noget at gøre med sagen om A, da han i 2000 var kommet på Vridsted Skole. Hendes daværende kollega Knud Knappe havde dog tidligere omtalt sagen for hende, idet han for første gang havde været ude for, at han var blevet taget af en sag. Andet havde hun dog ikke fået at vide og var således ikke bekendt med, at der aldrig af PPR var blevet lavet en læsekonsulentrapport om A. Det var psykolog Helle Skipper, der i efteråret 2000 bad hende gå ind i sagen. Det møde på Vridsted Skole den 11. december 2000, der er omtalt i hendes skrivelse af 19. december 2000 til skolen, må have været det første møde, hun deltog i om sagen. De initiativer vedrørende A, der blev taget på Vridsted Skole, og som er beskrevet i hendes skrivelse af 19. december 2000, var bestemt relevante. De pågældende initiativer er først og fremmest kompenserende. Når hun i skrivelsen omtaler ordblindhed, er det fordi, at det var hendes opfattelse, at A var ordblind. Hun mener ikke, at hun har været ude for, at en elev er blevet henvist til vidtgående specialundervisning alene som følge af ordblindhed. Hun har aldrig mødt A eller hans forældre.

Margit Gade har forklaret, at hun i 9 år har arbejdet som lærer på Farsø Efterskole og har en p.d. i specialpædagogik. Ved skolestart laves en prøve på eleven, og der afholdes en

samtale med hver enkelt elev. På skolen bliver eleverne inddelt i niveau ud fra den enkeltes vanskeligheder. Skolen forsøger at bringe eleverne til et bedre standpunkt inden for alle skolefag. Da A startede på efterskolen i 2001, havde han massive læse- og skrivevanskeligheder og koncentrationsbesvær samt manglende lyst. Det er hendes opfattelse, at A har haft udbytte af den intensive læring på efterskolen, og at han fortsat vil kunne udvikle sig.

Elin Skov Ørris Hansen har forklaret, at hun er læsepædagog. Hun har virket som læsepædagog i 11 år. Hun har i 2003 undersøgt A og lavet en rapport. Hun havde læst om sagen i medierne og henvendte sig derfor til A' forældre. Undersøgelsens indhold er beskrevet i hendes rapport. Undersøgelsen viste, at A havde meget svært ved at afkode ordene. Han havde derimod ingen forståelsesmæssige vanskeligheder. A kunne slet ikke læse såkaldte "nonsensord", det vil sige ord uden mening. Den slags ord anvendes i denne form for tests, idet testpersonen derved ikke har mulighed for at gætte sig til, hvad der står. Hun måtte derfor læse nonsensordene op for A. Det er svært for hende at vurdere, om han vil kunne gøre fremskridt.

Carsten Elbro og Kirsten Jakobsen, der i fællesskab har afgivet de sagkyndige erklæringer i sagen, har afgivet forklaring under ét. De har forklaret, at de har påhørt de forklaringer, der er afgivet af de øvrige vidner, uden at det har givet dem anledning til at ændre konklusionerne i deres erklæringer. De er blevet bestyrket i, at A er ordblind. Allerede da A gik i 3. klasse, ville man have kunnet konstatere, at A var ordblind, men det er ikke diagnosen som sådan, der giver grundlag for at målrette undervisningen. Det er vanskeligt at udtale sig om, hvorvidt der har været etableret en målrettet undervisning for A på grundlag af det, vidnerne har forklaret, fordi der ikke foreligger nogen målbeskrivelse af

undervisningens indhold. Fra 3. til 7. klasse er der ifølge forklaringerne nærmest ydet en form for lektiehjælp. Der foregik også en form for læsetræning, men der foreligger ikke nærmere beskrivelser af, hvad den er gået ud på. I 8. klasse har der kun været givet kompenserende undervisning. Det er ikke ualmindeligt, at PPR stiller overordnede forslag til strategier for specialundervisningen, men det er skolen eller skolens lærere, der laver handlingsplanen for den enkelte elev med vanskeligheder. I dette tilfælde har lærerne haft vanskeligt ved at få råd om, hvordan specialundervisningen skulle tilrettelægges. En tidlig indsats over for ordblinde reducerer risikoen for læsevanskeligheder ganske betragteligt, fordi det med tiden bliver vanskeligere for personer med dårlige forudsætninger at indhente klassekammeraterne. Der foreligger ingen test af A før og efter efterskoleopholdet, og det er derfor vanskeligt at udtale sig om, hvorvidt der er mulighed for fremgang ved et par års intensiv undervisning. Kirsten Jakobsen har forklaret, at 5 timers ugentlig specialundervisning enten som eneundervisning eller på små hold ud fra hendes erfaring ligger i den øvre ende. Det er helt normalt, at undervisningen gives som kompenserende undervisning, således at eleven ikke går glip af den øvrige undervisning i klassen. Man kan ikke svare generelt på, om kompenserende undervisning er tilstrækkelig, fordi mange unge slet ikke er motiveret for egentlig læseundervisning og derfor heller ikke får noget udbytte af en sådan specifik undervisning. Det er svært at vurdere A' faglige udbytte af undervisningen på efterskolen, men der har været tale om yderst kompetent undervisning. Det er ikke ualmindeligt, at børn med store læsevanskeligheder trods specialundervisning går i stå i udviklingen, fordi de kører træt i undervisningen. Derfor giver det af og til større effekt, hvis man tilbyder intensiv undervisning i perioder frem for daglig undervisning. Eleverne får ikke noget udbytte af specialundervisningen, hvis de ikke går aktivt med ind i under-

visningen. Det er vanskeligt at udtale sig om, hvilket udbytte A har fået. De allerfleste steder i landet henviser kommunerne ordblinde til særlige skoler, f.eks. Søndre Skole i Viborg, hvor undervisningen ikke er anderledes end den, man ville få, hvis man var blevet henvist efter folkeskolelovens § 20, stk. 2.

Procedure:

B og C har til støtte for deres påstand gjort gældende, at Fjends Kommune har handlet ansvarspådragende ved ikke at have sørget for, at A i folkeskolen fik den fornødne specialundervisning, jf. folkeskolelovens § 20, stk. 1, eller vidtgående specialundervisning, jf. folkeskolelovens § 20, stk. 2. Kommunen har ikke været tilstrækkelig opmærksom på A' problemer og hans behov for støtte. A' klasselærer henvendte sig ganske vist til PPR, da A gik i 2. klasse, men A blev aldrig undersøgt ordentligt, og der blev aldrig lavet en sædvanlig PPR rapport eller en handleplan. A blev aldrig diagnosticeret som værende ordblind, og kommunen har helt frem til anlæggelsen af denne sag ikke villet anerkende, at A er ordblind, hvilket det nu ved de sagkyndiges besvarelse af spørgsmål 7 er fastslået, at han er, endda i svær grad. Ifølge besvarelsen af spørgsmål 10 ville A med sikkerhed kunne have været diagnosticeret som ordblind i begyndelsen af 3. klasse. Den specialundervisning, som A fik, var som følge af den manglende diagnose og den manglende PPR rapport og handleplan utilstrækkelig og ukvalificeret. Der skete heller ikke løbende evaluering af specialundervisningen som foreskrevet i den dagældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning m.v. § 6.

Da A i 8. klasse kom på Vridsted Skole, fik han ifølge de forklaringer, der er afgivet af hans klasselærer John Mikkelsen og skoleinspektør Hans Jørgen Nørgaard, alene kom-

penserende specialundervisning, så han kunne følge den øvrige undervisning. Han fik imidlertid ikke specialundervisning med henblik på at afhjælpe sine læse- og staveproblemer, hvilket ifølge skoleinspektør Hans Jørgen Nørgaards forklaring skyldtes, at skolen ikke havde de fornødne ressourcer hertil. Kommunen havde imidlertid ifølge folkeskoleloven pligt til at tilbyde nødvendig specialundervisning helt frem til og med 10. klasse, og når Vridsted Skole ikke kunne tilbyde denne specialundervisning, skulle kommunen have sørget for, at A fik undervisningen på anden måde. Kommunen er derfor forpligtet til at erstatte de udgifter, som B og C har haft til A' ophold på Farsø Efterskole, hvor han kunne få den undervisning, som kommunen ikke kunne give ham. Udgifterne til it-rygsæk og kørsel har været nødvendige, og der er ikke grundlag for at foretage yderligere fradrag for kost end sket i erstatningsopgørelsen.

A har til støtte for sine påstande gjort gældende, at Fjends Kommune af de grunde, som B og C har anført, har handlet ansvarspådragende.

Han er som følge af den mangelfulde specialundervisning ude af stand til at læse og skrive, bortset fra kortere tekster, hvilket er til stor gene i dagligdagen, og han er blevet afskåret fra at tage en videregående uddannelse. Han har derfor krav på godtgørelse for mén og erstatning for tab af erhvervsevne.

Det er ikke muligt at fremlægge dokumentation for méngrad og erhvervsevnetabsprocent, og beløbet må derfor i lighed med, hvad der er sket i norsk retspraksis, fastsættes skønsmæssigt og kan passende fastsættes til det påståede beløb.

Finder landsretten ikke grundlag for at tilkende ham godtgørelse for mén og erstatning for tab af erhvervsevne, bør

kommunen i hvert fald pålægges at erstatte ham det tab, der er forbundet med nu at få den undervisning, som han burde have fået i folkeskolen. I forbindelse med denne undervisning vil det være nødvendigt at reducere den normale arbejdstid. Det indtægtstab, der er forbundet hermed, er i overensstemmelse med de sagkyndiges besvarelse af spørgsmål 18 og lønseddel fra Kjeldberg Entreprenørforretning opgjort på basis af et ugentligt timebehov på 11,5 og en timeløn inkl. feriegodtgørelse på 118,13 kr., således at indtægtstab ved et to-årigt uddannelsesforløb udgør beløbet i den subsidiære påstand.

Viborg Kommune har til støtte for sine påstande over for såvel B og C som A gjort gældende, at Fjends Kommune fuldt ud har levet op til folkeskolelovens krav og intentioner i forbindelse med As skoleforløb på Vroue og Vridsted skoler. Hans læse- og staveproblemer blev diagnosticeret rettidigt og korrekt, og der blev herefter i overensstemmelse med almindelig praksis givet specialundervisning af kompetente lærere og under vejledning af læsekonsulenter og psykologer. A har med specialforanstaltninger kunnet rummes inden for den almindelige folkeskole, og han har ikke på noget tidspunkt været omfattet af folkeskolelovens § 20, stk. 2. Den sagkyndige erklæring, der er indhentet til brug for sagen, underbygger, at undervisningen er foregået i overensstemmelse med almindelig praksis, og at kommunen har overholdt sine forpligtelser i henhold til folkeskoleloven.

Viborg Kommune har særligt over for B og C gjort gældende, at det var deres eget valg, at A efter 8. klasse skulle på efterskole, og der er derfor ikke grundlag for at kræve udgifterne til efterskoleopholdet m.v. erstattet af kommunen. Med hensyn til opgørelsen af kravet anerkendes et beløb på 17.610 kr. størrelsesmæssigt, idet der fra udgiften til selve efterskoleopholdet på 39.610 kr. over to år skal trækkes

sparet kost med 55 kr. pr. dag i 200 dage om året svarende til 22.000 kr. over to år. Beløbet på 55 kr. pr. dag udgør et anslået normalt sparet hjemmeforbrug, jf.

Undervisningsministeriets vejledning nr. 12 af 23. februar 1999 sammenholdt med den nugældende praksis i kommunerne. Det bestrides, at kommunen er forpligtet til at erstatte de øvrige udgifter til kørsel og it-rygsæk, idet der er tale om udgifter af privat karakter.

Viborg Kommune har særligt over for A gjort gældende, at kravet på godtgørelse for mén og erstatning for tab af erhvervsevne er udokumenteret, og at der ikke er grundlag for at fastsætte et beløb skønsmæssigt. Med hensyn til det subsidiære krav om erstatning for tab af indtægt ved nu at gennemføre et to-årigt uddannelsesforløb har kommunen bestridt, at udgiften hertil vedrører kommunen, idet efteruddannelse er et privat anliggende. Kommunen har endvidere bestridt, at det skulle være nødvendigt at nedsætte arbejdstiden for at følge et læsekursus.

Landsrettens begrundelse og resultat:

Dommerne Fritse Hove og Henrik Estrup udtaler:

Det lægges på baggrund af den sagkyndige erklæring, der er indhentet til brug for sagen, til grund, at A er ordblind i svær grad, og at han ikke lider af andre former for indlæringsvanskeligheder.

A blev den 20. marts 1995, da han gik i 2. klasse, indstillet til skolepsykologisk rådgivning (PPR). Som årsag til indstillingen blev anført, at han i forhold til de andre børn i klassen var bagud i dansk og matematik.

Den 14. december 1995 foretog læsekonsulent Knud Knappe fra PPR i Skive en faglig vurdering i dansk af A, og i et brev af 18. december 1995 til Vroue Skole gav han på baggrund heraf udtryk for, at A havde brug for specialundervisning. Knud Knappe anførte imidlertid samtidig, at han var usikker med hensyn til nogle af sine iagttagelser og derfor ønskede flere forhold nærmere belyst, inden der blev truffet afgørelse om det mere detaljerede indhold af specialundervisningen.

Ifølge den forklaring, der er afgivet af Knud Knappe, lægges det til grund, at han senere blev "taget af sagen" uden at blive afløst af en anden læsekonsulent, og at der derfor aldrig blev udarbejdet en rapport med en beskrivelse af de problemer, A havde, eller et forslag til den nærmere tilrettelæggelse af specialundervisningen, jf. herved den dagældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning m.v. § 3, stk. 5.

Det lægges efter bevisførelsen, herunder brevet af 20. februar 2004 fra PPR til B, endvidere til grund, at den manglende læsefaglige undersøgelse af A indebar, at han aldrig blev diagnosticeret som værende ordblind, selv om denne diagnose ifølge den sagkyndige erklæring kunne have været stillet på et tidligt tidspunkt i hans skoleforløb.

De sagkyndige har i deres erklæring ganske vist peget på, at den manglende anvendelse af begrebet ordblindhed ikke behøver at betyde, at diagnosen ikke blev stillet, men der er i sagen ingen oplysninger, der tyder på, at skolen og PPR har været klar over, at A' problemer skyldtes ordblindhed, men blot af hensynsfuldhed eller lignende undlod at anvende dette begreb. Ifølge det nævnte brev af 20. februar 2004 fra PPR foreligger der således ikke oplysninger i PPR's sag, hverken i form af en test eller en rapport, "som skulle vise, at A er ordblind". A er endvidere ifølge brev af 12. september 2003

fra PPR til Fjends Kommune flere gange i sit skoleforløb omtalt som havende "almindelige indlæringsforudsætninger", og det er "i sagsforløbet" anført, at han havde "problemer med koncentration, udholdenhed og planlægning". At skolen og PPR skulle have været bekendt med, at A var ordblind, men blot undlod at anvende dette begreb, modsiges også af den omstændighed, at kommunen så sent som i processkrift A af 30. december 2005 har afvist at anerkende, at A er ordblind, idet kommunen alene har villet anerkende, at A har haft "store faglige problemer i dansk".

Det fremgår af de meget sporadiske oplysninger i PPR's journalark, at A's problemer med mellemrum blev overvejet og drøftet, og at der var en psykolog fra PPR knyttet til sagen. Det lægges efter Knud Knappes forklaring endvidere til grund, at der på Vroue Skole var et årligt statusmøde om alle skolens elever med faglige vanskeligheder, og at han på disse møder, uanset at han var blevet taget af sagen, "gav sit besyv med" om A.

En sådan form for løbende bistand, hvis nærmere indhold i øvrigt er udokumenteret, findes imidlertid ikke at kunne træde i stedet for en grundlæggende undersøgelse og diagnose og opstilling af en målrettet plan for specialundervisningen. Det forhold, at den specialundervisning, som A fik, blev givet af en erfaren, men dog ikke specialuddannet lærer, og at antallet af specialundervisningstimer ifølge læsekonsulent Kirsten Jakobsens forklaring "lå i den øvre ende", kan heller ikke kompensere herfor.

På den anførte baggrund må den specialundervisning, som A fik på Vroue Skole, uanset at skolen har haft de bedste intentioner, anses for givet på et mangelfuldt grundlag.

Som anført i Uddannelsesstyrelsens udtalelse af 7. juni 2004 til Statsamtet Nordjylland, der førte tilsyn med bl.a. Fjends Kommune, skal specialundervisningen revurderes og justeres mindst en gang årligt, jf. herved den dagældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning m.v. § 6, hvorefter PPR skal følge udviklingen hos elever, der er henvist til specialundervisning, og mindst en gang om året tage stilling til, om specialundervisningen bør fortsætte, ændres eller ophøre.

Som ligeledes anført i Uddannelsesstyrelsens udtalelse findes der imidlertid i sagen ingen evalueringer af, hvilket udbytte A fik af specialundervisningen. De lejlighedsvis drøftelser af A' situation, der ifølge PPR's journalark har fundet sted på bl.a. statusmøder, er således ikke af Uddannelsesstyrelsen blevet anset for evaluering i bekendtgørelsens forstand. At en fyldestgørende evaluering ikke kan være sket følger endvidere allerede af, at der som nævnt ovenfor ikke er foretaget tests eller opstillet mål, som en evaluering har kunnet tage udgangspunkt i.

Fjends Kommune var efter folkeskoleloven ansvarlig for den undervisning, herunder specialundervisning, A fik. Vi finder, at kommunen dels ved at undlade at sikre, at specialundervisningen blev givet på et fyldestgørende grundlag, dels ved at undlade at sikre, at lovgivningens krav til evaluering af specialundervisningen med henblik på eventuel justering heraf blev overholdt, har handlet ansvarspådragende.

Den specialundervisning, som A fik i 8. klasse på Vridsted Skole, havde ifølge bl.a. skoleinspektør Hans Jørgen Nørgaards forklaring ikke til formål at lære ham at læse og skrive, men var udelukkende kompenserende, således at han bedre kunne følge den øvrige undervisning. Skolens opmærksomhed var ved læsekonsulent Bodil Skipper Buntzens brev af

19. december 2000 blevet henledt på, at A' problemer kunne skyldes ordblindhed, men skolen kunne ifølge Hans Jørgen Nørgaards forklaring ikke tilbyde specialundervisning for ordblinde.

Ifølge folkeskoleloven påhviler det kommunerne at sørge for nødvendig specialundervisning af børn til og med 10. klasse. I hvert fald i en situation som den foreliggende, hvor et i øvrigt velfungerende barn praktisk talt er ude af stand til at læse og skrive, når det går i 8. klasse, kan det ikke anses for tilstrækkeligt, at kommunen alene tilbyder kompenserende specialundervisning, så det bedre kan følge den øvrige undervisning, men undlader at tilbyde barnet specialundervisning med henblik på, at det kan lære at læse og skrive. Den forklaring, som de sagkyndige har afgivet om det almindelige i, at specialundervisningen gives som kompenserende undervisning, kan ikke føre til et andet resultat.

Da Vridsted Skole ikke var i stand til at tilbyde den specialundervisning, som A efter det anførte havde krav på, påhvilede det Fjends Kommune at sørge for, at A fik denne specialundervisning på anden måde, enten ved at henvise ham til en "centerklasse", jf. herved Viborg Kommunes brev af 25. august 2005 til B, til vidtgående specialundervisning ved amtets foranstaltning, jf. folkeskolelovens § 20, stk. 2, eller til en specialefterskole, jf. folkeskolelovens § 22. Da Fjends Kommune undlod dette, men blot lod A fortsætte på Vridsted Skole, indtil hans forældre selv besluttede at lade ham komme på specialefterskole, har kommunen også på dette punkt handlet ansvarspådragende.

Hvis Fjends Kommune havde henvist A til specialefterskole, skulle kommunen have afholdt den fulde udgift hertil, jf. Uddannelsesstyrelsens ovennævnte udtalelse af 7. juni 2004.

Da den specialundervisning, som A fik i folkeskolen, efter det ovenfor anførte var mangelfuld og ansvarspådragende, og da forældrenes afholdelse af udgifterne til efterskoleopholdet var en følge heraf, er Viborg Kommune som indtrådt i den nu nedlagte Fjends Kommunes forpligtelser erstatningsansvarlig for udgifterne til efterskoleopholdet.

Herefter, og da det tiltrædes, at kravet kan opgøres som sket, stemmer vi for at tage B og Cs påstand til følge.

A har ikke dokumenteret, at han som følge af den mangelfulde undervisning, han har fået i folkeskolen, har fået mén. Der er heller ikke ført bevis for størrelsen af et eventuelt erhvervsevnetab, og der er ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastsætte en erhvervsevnetaberstatning skønsmæssigt. As principale påstand kan derfor ikke tages til følge.

Det lægges til grund, at A nu vil kunne modtage vederlagsfri ordblindeundervisning, idet hans subsidiære påstand alene angår mistet indtægt ved en reduktion af arbejdstiden for at kunne følge undervisningen. Da det imidlertid ikke kan anses for dokumenteret, at ordblindeundervisningen ikke kan foregå i fritiden, kan heller ikke As subsidiære påstand tages til følge.

Vi stemmer derfor for at tage kommunens påstand om frifindelse over for As påstande til følge.

Dommer Hanne Kildal udtaler:

Vroue Skole konstaterede allerede i børnehaveklassen, at A havde vanskeligheder, og han fik således i 2. klasse støtte i form af en ekstra lærer i klassen i dansk- og matematiktimerne, ligesom skolen i slutningen af 2. klasse - den 20. marts 1995 - indstillede A til skolepsykologisk

rådgivning (PPR) på grund af "specifikke faglige vanskeligheder". A' læse- og stavefærdigheder blev undersøgt af læsekonsulent Knud Knappe, og der blev foretaget en skolepsykologisk undersøgelse, hvorefter det i december 1995 blev konkluderet, at A havde brug for specialundervisning.

Det må efter de forklaringer, der er afgivet af A' tidligere klasselærer Jonna Dalby og af lærer Tove Geerthsen lægges til grund, at A herefter indtil afslutningen af 7. klasse fik 5 timers ugentlig specialundervisning på skolen i dansk og matematik. Det må navnlig efter det mødereferat, der er afgivet den 24. marts 1999 af psykolog Helle Skipper endvidere lægges til grund, at A, der på daværende tidspunkt gik i 6. klasse, ikke havde væsentlige problemer i klassens øvrige fag, hvilket til dels kan skyldes, at støttetimerne også blev anvendt til at få læst lektien højt til disse fag.

Om den undervisning, som A i øvrigt blev tilbudt i støttetimerne, foreligger der ingen handleplaner, og der foreligger alene et sparsomt skriftligt materiale, ligesom de forklaringer, der er afgivet herom, er usikre og bærer præg af den tid, der er gået, siden A gik på Vroue Skole. Det fremgår dog navnlig, at A har modtaget læsetræning, og at læsetræningen er blevet tilrettelagt i samarbejde med PPR.

Det fremgår videre, at der i november 1996 er foretaget en skolepsykologisk revurdering af A, der bekræfter de tidligere foretagne undersøgelser. Fra november 1997 til februar 1998 foretog psykolog Helle Skipper på ny en skolepsykologisk undersøgelse af A. Under A' skolegang på Vroue Skole blev der i hvert fald én gang årligt afholdt statusmøder på skolen, hvor lærere, skoleinspektør samt medarbejdere fra PPR gennemgik de elever, der var henvist til PPR, hvilket bl.a. fremgår af psykolog Helle Skippers forklaring, herunder

hendes referat af statusmødet med drøftelse af A den 24. marts 1999, hvori B deltog.

Det må endelig lægges til grund, at A i november 1996, hvor han gik i 4. klasse fik tilbud om ophold på en skole i Viborg for normalt begavede børn med svære læseproblemer, men at B på dette tidspunkt afslog tilbuddet.

Ifølge professor Carsten Elbro og læsekonsulent Kirsten Jakobsen er det ud fra oplysningerne i sagen ikke muligt at vurdere, hvorvidt A, der må betegnes som ordblind i svær grad, har været tilbudt en målrettet undervisning i folkeskolen, men specialundervisningen kan godt have været kvalificeret og relevant. Det har heller ikke været muligt at vurdere effekten af specialundervisningen, hvilket ifølge de sagkyndiges svar på spørgsmål 12 ikke er usædvanligt, idet det var almindeligt på mange skoler på det pågældende tidspunkt, ikke at udforme præcis skriftlig dokumentation herfor.

Selv om det må antages, at man først i 2000, hvor A var begyndt på Vridsted Skole, har anvendt udtrykket ordblind om A, er der ikke grundlag for at fastslå, at PPR ikke allerede i 1995 har afdækket A' indlæringsvanskeligheder, ligesom der efter det, der er anført foran, heller ikke er grundlag for at fastslå, at skolen ikke har stillet de fornødne antal støttetimer til rådighed for specialundervisningen. Der er heller ikke grundlag for at fastslå, at undervisningen ikke har været varetaget af lærere, der har haft de fornødne forudsætninger, eller at indholdet af undervisningen, der løbende har været vurderet af skolen og PPR, ikke har været relevant i forhold til A' vanskeligheder. Det forhold, at læsekonsulent Knud Knappe ikke færdiggjorde sin rapport om A eller udarbejdede en egentlig plan for undervisningen, og ikke i øvrigt fra november 1996 havde nogen direkte kontakt

til A eller hans forældre, finder jeg ikke kan føre til noget andet resultat. Det bemærkes herved, at Knud Knappe også i perioden herefter deltog i de årlige statusmøder på skolen, og at samarbejdet mellem forældrene, skolen og PPR i øvrigt fortsatte.

Jeg finder således ikke, at sagsøgerne har godtgjort, at daværende Fjends Kommune har handlet ansvarspådragende i forbindelse med A' skolegang på Vroue Skole.

Den specialundervisning, der blev tilbudt A på Vridsted Skole i 8. klasse, var ifølge forklaringen fra bl.a. skoleinspektør Hans Jørgen Nørgaard udelukkende kompenserende. Efter den forklaring, der er afgivet af professor Carsten Elbro og læsekonsulent Kirsten Jakobsen herom, finder jeg ikke, at dette i sig selv kan føre til, at Fjends Kommune har handlet ansvarspådragende ved i dette skoleår ikke at tilbyde A anden form for specialundervisning.

Herefter tager jeg i det hele Viborg Kommunes påstand om frifindelse til følge.

Der afsiges dom efter stemmeflertallet, og landsretten tager derfor den påstand, der er nedlagt af B og C, til følge, mens Viborg Kommune i øvrigt frifindes.

Efter sagernes udfald skal ingen af parterne betale sagsomkostninger til nogen anden part eller til statskassen. Landsretten har herved lagt vægt på, at forskellen i sagernes værdi og dermed i det omkostningsbeløb, som kommunen skal have i den ene sag og betale i den anden sag, modsvares af, at det er sagsøgerne, der har afholdt alle udgifter til de sagkyndiges erklæring og deres fremmøde i landsretten. Landsretten har endvidere lagt vægt på, at alle sagsøgerne i begge sager har fri proces med retshjælpsdækning under det

samme policenummer.

T h i k e n d e s f o r r e t:

Sagsøgte, Viborg Kommune, skal betale 58.824,49 kr. med procesrenter fra den 30. maj 2005 til sagsøgerne i sagen B 1967-05, B og C.

I øvrigt frifindes Viborg Kommune.

Ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til nogen anden part eller til statskassen.

Det idømte skal betales inden 14 dage.

Fritse Hove

Hanne Kildal

Henrik Estrup

Gebyr for udskriften..... 175 kr.

Er kroner ethundredesyvtifem.

Udskriftens rigtighed bekræftes

Vestre Landsret den 18/2-10

Dorte Stilling
Kontorfuldmægtig